

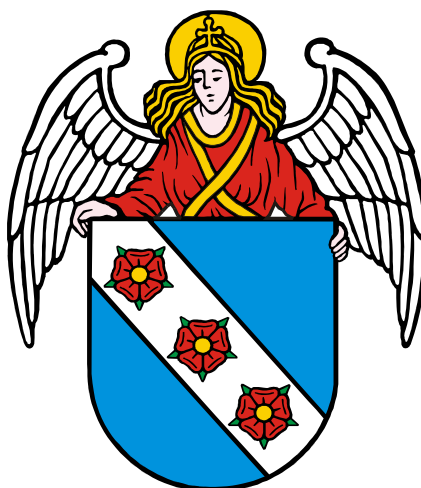

Załącznik do uchwały Nr XIX/178/2008

Rady Miejskiej w Murowanej Goślinie

z dnia 23 czerwca 2008 roku

GMINNY
PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA
MIASTA I GMINY MUROWANA GOŚLINA
na lata 2008 – 2011

URZĄD MIASTA I GMINY MUROWANA GOŚLINA

UL. POZNAŃSKA 18

62-095 MUROWANA GOŚLINA

<http://www.murowana-goslina.pl>

Spis treści:

1. WSTĘP	
1.1. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla miasta i gminy Murowana Goślina.....	4
1.2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	5
2. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.....	5
2.1. Opracowania wykonane na poziomie województwa:.....	5
2.2. Dokumenty związane z dziedzictwem kulturowym o zasięgu ponadgminnym.....	5
2.3. Gminne dokumenty strategiczne	6
3. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY MUROWANA GOŚLINA.....	6
3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy Murowana Goślina (wpisane do rejestru zabytków – wykaz.....	7
3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych (województwa ewidencja zabytków – wykaz).....	8
3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy (w rejestrze zabytków – wykaz zespołów zabytków ruchomych)	19
3.4. KRAJOBRAZ KULTUROWY (obszarowe wpisy do rejestru zabytków, parki krajobrazowe).....	19
3.4.1. Obszary wpisane do rejestru zabytków	19
3.4.2. Parki krajobrazowe	19
3.5. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE.....	20
3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy.....	20
3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej.....	21
3.5.3. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych zewidencjonowanych i wpisanych do rejestru zabytków, łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne).....	21
4. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO.....	22
4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków.....	22
4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków.....	22
4.1.2. Stan zachowania zabytków ruchomych.....	24
4.1.3. Stan zachowania dziedzictwa archeologicznego oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych.....	24
4.1.4. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie.....	26
4.2. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY	29
4.2.1. Zapisy dotyczące ochrony konserwatorskiej miasta Murowana Goślina	30
4.2.2. Ochrona stanowisk archeologicznych, budynków i parków.....	31
4.3. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY MUROWANA GOŚLINA.....	33
4.4. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z OCHRONY PRZYRODY I RÓWNOWAGI EKOLOGICZNEJ.....	34
4.4.1. Parki krajobrazowe	34
4.4.2. Rezerваты przyrody	35
4.4.3. Pomniki przyrody	36

4.5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH...	40
5. CELE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	40
6. KIERUNKI DZIAŁAŃ DLA REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	41
6.1. Gminna ewidencja zabytków.....	41
6.1.1. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomych.....	41
6.1.2. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych.....	41
6.1.3. Inwentaryzacja obiektów tzw. małej architektury.....	42
6.1.4. Udostępnianie i promocja zabytków nieruchomych.....	42
6.1.5. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.....	44
6.1.6. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.....	44
6.1.7. Poprawa stanu zachowania zabytkowych cmentarzy (wpisanych do rejestru zabytków i figurujących w wojewódzkiej ewidencji zabytków)	46
6.2. Sporządzenie wykazu obszarów ruralistycznych, zespołów i obiektów nieruchomych, stanowisk archeologicznych typowanych do rejestru zabytków z terenu gminy w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy.....	46
6.3. Ochrona archeologicznego dziedzictwa kulturowego w planach miejscowych	49
6.4. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami zawartych w punkcie 5.....	49
6.4.1. Obiekty zabytkowe stanowiące własność gminy.....	50
6.4.2. Obiekty nie będące własnością gminy Murowana Goślina.....	51
7. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	53
8. MONITORING DZIAŁANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	54
9. NIEKTÓRE ZEWNĘTRZNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	55
10. POTENCJAŁ	
10.1. SZLAKI DZIEDZICTWA	56
10.2. ZASÓB KULTUROWY na terenie gminy Murowana Goślina –tabela	58

Mapki, ilustracje

1. WSTĘP

1.1. CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY MUROWANA GOŚLINA

„Program opieki nad zabytkami dla miasta i gminy Murowana Goślina na lata 2008 – 2011” służy do ukierunkowania działania Samorządu Gminnego w celu poprawy stanu zachowania i utrzymania gminnego środowiska kulturowego.

Aby zrealizować powyższe założenie niezbędna jest realizacja szczegółowych celów określonych m.in. w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o *ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;
- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami miasta i gminy Murowana Goślina, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego i figurujących w ewidencji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków ;
- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

1.2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

1.2.1. *Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami) **art. 7** ust. 1 pkt 9

1.2.2. *Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami)

2. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008-2011 jest spójny z następującymi opracowaniami:

2.1. Opracowania wykonane na poziomie województwa:

- *Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego.*
- *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.*
- *Wielkopolski Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2008-2011* - uchwalony w dniu 17 grudnia 2007 roku przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwała XVIII/243/07.
- *Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Wielkopolskim* - stanowiąca załącznik do uchwały Sejmiku Województwa Wielkopolskiego nr X/103/07 z dnia 25 czerwca 2007
- *Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007 – 2013* / Zarząd Województwa Wielkopolskiego. - Poznań, 13 lipca 2007 r.;
- *Raport o stanie zabytków i założenia programu ochrony zabytków w województwie wielkopolskim* / Rafał Nadolny, Poznań 2005
- *Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego 2000-2020. Zadanie II.3.1.2. Program zachowania i rozwoju środowiska kulturowego: raport finalny* / Dorota Matyaszczyk, Teresa Palacz, Marek Wróbel. – Poznań, 2000.

2.2. Dokumenty związane z dziedzictwem kulturowym o zasięgu ponadgminnym:

- *Program opieki nad zabytkami powiatu poznańskiego na lata 2008-2012.* – Poznań 2007
- *Plan Ochrony Parku Krajobrazowego Puszcza Zielonka*

- *Strategia Rozwoju Turystyki Związku Międzygminnego „Puszcza Zielonka”*: Programy / Andrzej Billert, luty 2007

2.3. Gminne dokumenty strategiczne:

- *Studium dla miasta i gminy Murowana Goślina*, 1999. - Uchwała nr 54/X/99 Rady Miejskiej w Murowanej Goślinie z dnia 21.06.1999 rok.
- W 2006 r. podjęto ocenę aktualności *Studium* - Uchwała Rady Miejskiej XLI/425/2006 z dnia 23.10.2006r.
- w styczniu 2007 r. przystąpiono do zmiany *Studium* - Uchwałą Rady Miejskiej w Murowanej Goślinie IV/30/2007 z dnia 8 stycznia 2007r. w sprawie przystąpienia do zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Murowana Goślina.
- *Plan miejscowy dla miasta Murowana Goślina i okolic Raduszyna, Przebędowa i część Rakowni*. -ze względu na konieczność zaktualizowania Studium, Uchwałą z dnia 23.02.2004 Rady Miejskiej w Murowanej Goślinie nr XIII/166/2004 r., nastąpiło zawieszenie procedury uchwalenia w/w planu.
- *Strategia rozwoju Miasta i Gminy Murowana Goślina na lata 2007-2020*, grudzień 2007
 - Uchwała Nr XIII/162/2004 Rady Miejskiej w Murowanej Goślinie z dnia 23 lutego 2004 w sprawie wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobie gminy Murowana Goślina na lata 2004-2008 – w kolejnych latach były zmiany ale nie wiem czy też wszystkie podawać_
 - Uchwała Nr XIII/118/2007 Rady Miejskiej w Murowanej Goślinie z dnia 17 grudnia 2007 w sprawie przyjęcia „Strategii Mieszkalnictwa dla Miasta i Gminy Murowana Goślina na lata 2007-2013”

3. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY MUROWANA GOŚLI- NA .

Gmina Murowana Goślina (15 928 mieszkańców) leży w centralnej części województwa wielkopolskiego, na północ od stolicy regionu Poznania, od którego oddalona jest o 20 km; zajmuje północno – wschodnią część powiatu poznańskiego. Obszar gminy wynosi 172 208 km², z czego 45% stanowią tereny użytkowane rolniczo, a 46% lasy. W południowej części gminy usytuowane jest miasto Murowana Goślina – siedziba władz samorządowych. W gminie jest 20 sołectw i 38 miejscowości; w prawie wszystkich występują zasoby kulturowe (zob. **10.2. tabela**).

Pod względem geomorfologicznym Gmina położona jest na Wysoczyźnie Gnieźnieńskiej, wchodzącej w skład Niżu Wielkopolskiego. Jest to teren polodowcowy. Na urozmaiconą rzeźbę terenu składają się liczne wyniesienia, przedzielone obniżenia-

mi, często zabagnionymi lub zatorfionymi i rynny jeziorne. Największa z nich biegnie od Pobiedzisk przez Murowaną Goślinę, sięgając doliny Warty - jest w niej 14 jezior (m.in. Czarne, Pławno, Kamińskie, Karpnik). Drugą rynną tworzy dolina rzeczki Goślinki (Trojanki), która ciągnie się od Huty Pustej przez Puszcę Zielonkę, Głębocek i Głębocko (Trojanka łączy nieduże otoczone lasami jeziora: Zielonka, Głębocko, Leśne, Worowskie, przepływa przez Murowaną Goślinę i uchodzi do Warty na południe od Starczanowa). Przez gminę przepływa też niewielki strumień koło Murowanej Gośliny, oraz rzeczki Mała Wełna i Goślinka.

3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy Murowana Goślina (wpisane do rejestru zabytków – wykaz 32 obiektów).

BIAŁĘŻYN

- ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO pw. św. Tymoteusza, wł. Katolicka Gmina Kościelna w Białężynie: rej. zab. 173/Wlkp/A z 17.05.2004
 - a. kościół, mur., 1823 - 25, odbud. 1948, remont 2007
 - b. plebania, mur., ok. 1920, remont 2007
 - c. ogród proboszczowski
 - d. teren przykościelny

BODUSZEWO

- ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWY, wł. Sławomir Ostrowski z Poznania, rej. zab. 121/Wlkp/A z 03.03.2003
 - a. pałac, ob. szkoła, mur., poł. XIX, rozbud. 1890, remont 2005-2006, ob. hotel;
 - b. pozostałości parku

DŁUGA GOŚLINA

- KOŚCIÓŁ PARAFIALNY pw. św. Marii Magdaleny, wł. Katolicka Gmina Kościelna w Długiej Goślinie, drewniany, 1623, restaurowany 1770, l. 30 XX, wymiana stolarki w 2007, rej. zab. 2391/A z 12 XII 1932

ŁOPUCHOWO

- ZESPÓŁ DWORU, wł. Skarb Państwa: rej. zab.: 1524/A z 1.06.1974
 - a. dwór, murowano - szachulcowy, 1780, rozbud. XIX/XX, nieużytkowany, w ruinie;
 - b. spichlerz, murowany, 2 poł. XIX, prace remontowe 2007
 - c. park krajobrazowy, XIX,

MUROWANA GOŚLINA

- UKŁAD URBANISTYCZNY, XV/XVI/XVIII: rej. zab. 410/Wlkp/A z 04.12.2006
- ZESPÓŁ KOŚCIOŁA P.W. ŚW. JAKUBA:
 - a. KOŚCIÓŁ, mur., XV/XVI, dobudowa prezbiterium 1717, przedłużenie nawy 1831, restaur. 1910, 1928, 1959-1961; rej. zab.: 2393/A z 12. XII. 1932
 - b. STARA PLEBANIA, ob. dom Pl. Powstańców Wlkp. nr 22, mur., pocz. XIX, rej. zab. 2529/A z dn. 7.07.1956
- KOŚCIÓŁ EWANGELICKI, ob. filialny rzym. - kat., p.w. św. Ducha, ul. Dworcowa; mur, 1784 - 1803, restaurowany 1860, 1974 – 1975: 1173/A z 17.07.1970

- Zespół pałacowy:
 - a. PAŁAC , mur., 1841, przebud. 4 ćw. XIX: rej. zab. 1093/A z 29.04.1970
 - b. PARK KRAJOBRAZOWY, pocz. XIX, rej. zab. 1586/A z 29.07.1974

NIESZAWA

- ZESPÓŁ PAŁACOWY, wł. Gmina Murowana Goślina, użytkownik wieczysty Anna Markowska, nr rej. 2230/A z 31.03.1993
 - a. pałac Mielęckich, mur., ok. poł. XIX, rozbudowany po 1900 przez Ottona Sigismunda von Treskow, w ruinie
 - b. stajnia koni cugowych, przebudowana na dom mieszkalny, mur. - szach., pocz. XX, opuszczona,
 - c . kuźnia, mur. - drewniana, pocz. XX, wł. RSP
 - d. park krajobrazowy, XIX:

PRZEBĘDOWO

- ZESPÓŁ PAŁACOWY, wł. Skarb Państwa, użytkownik wieczysty „Hodowla Roślin Smolice” sp. z o.o. – grupa Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin z siedzibą w Smolicach: nr rej. 1693/A z 04.04.1975
 - a. pałac, mur., l. 80 XIX:
 - b. park krajobrazowy, XIX

UCHOROWO

- ZESPÓŁ PAŁACOWY, wł. Skarb Państwa – Agencja Nieruchomości Rolnych
 - a. PAŁAC, mur., 1870, 1890, nr rej. 1735/A z 05.11.1975 i 536/Wlkp/A z 27.08.2007
 - b. KAPLICA Niepokalanego Poczęcia NMP, neoromańska, mur., 1890, nr rej.: 536/Wlkp/A z 27.08.2007
 - d. SPICHLERZ, mur., ok. 1870-1890, nr rej. 2058/A z 16.01.1986
 - e. PARK krajobrazowy, XIX, nr rej. 1735/A z 05.11.1975 i 536/Wlkp/A z 27.08.2007, postanowienie nr 12/2007 z 10.01.2007

WOJNOWO

- ZESPÓŁ PAŁACOWY, wł. prywatna:
 - a. pałac, ob. hotel, mur., XIX/XX, : nr rej. 311/A z 21.10.1968
 - b. park krajobrazowy, XIX, nr rej. 311/A z 21.10.1968
- ZESPÓŁ FOLWARCZNY, wł. Skarb Państwa – Agencja Nieruchomości Rolnych: nr rej. 67/Wlkp/A z dn. 30.08.2001
- gorzelnia, ob. masarnia, mur., XIX/XX, nr rej. 67/Wlkp/A z dn. 30.08.2001
- BAŻANTARNIA, uż. Agrofarma sp. z o.o., drewn. - mur., 1906, nr rej. 2058/A z 16.01.1986
- SPICHLERZ, uż. Agrofarma sp. z o.o., mur., poł. XIX, nr rej. 2058/A z 16.01.1986
- KUŹNIA, uż. Agrofarma sp. z o.o., mur. - drewn., 1921; nr rej. 2058/A z 16.01.1986

3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomości (wojewódzka ewidencja zabytków – wykaz 442 obiektów). Obiekty podkreślone wpisane do rejestru zabytków wyszczególnione w punkcie 3.1.

BIAŁĘGI

- DOM NR 5, mur., pocz. XX, wł. prywatna
- DOM NR 6, glin/szach/drewno, poł. XIX, wł. prywatna
- ZAGRODA NR 7, wł. A. Nogalski
 - a. Dom, mur., 1931
 - b. Stodoła, dr., pocz. XX

- c. Obora, mur/glina, k. XIX
 - d. Piwnica, mur., pocz. XX
- ZAGRODA NR 11, wł. prywatna
- a. Dom, mur., 1912,
 - b. Stodoła, mur. Początek XX
 - c. Chlew, mur., pocz. XX

BIAŁĘŻYN

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. TYMOTEUSZA

- a. kościół, mur., 1823 - 25, odbud. 1948, remont 2007
- b. plebania, mur., l. 30 XX. , remont 2007
- c. ogród proboszczowski
- d. teren przykościelny

SZKOŁA I, (nr 15), mur., ok. 1890, nieużytkowana

SZKOŁA II, (nr 21), mur., 1903.

DWÓR, ob. dom nr 29, wł. prywatna, mur., pocz. XX, przebud.

DOM NR 1, , wł. prywatna, mur., pocz. XX,

BUDYNEK NR 2 mieszkalno/gospodarczy, wł. prywatna, mur., pocz. XX.

BUDYNEK NR 4 mieszkalno/gospodarczy, wł. prywatna, mur., pocz. XX

BUDYNEK NR 5 mieszkalno/gospodarczy, wł. prywatna, mur., pocz. XX

BUDYNEK NR 6, wł. prywatna, mur. - szach, pocz. XX.

DOM NR 7, wł. prywatna, mur., pocz. XX.

DOM NR 19, budynek komunalny-mieszkalny, mur., pocz. XX

DOM NR 23, mur., pocz. XX.

DOM NR 24, wł. prywatna, mur., pocz. XX.

DOM NR 25, wł. prywatna, mur., pocz. XX.

BUDYNEK NR 26 mieszkalno/gospodarczy, wł. prywatna, mur., pocz. XX

BUDYNEK NR 27 mieszkalno/gospodarczy, wł. prywatna, mur., pocz. XX

ZAGRODA NR 28, wł. J. Jacyno:

- a. dom, glin.-drewn.-kam., pocz. XX,
- b. obora, mur.- drewn., pocz. XX.

DOM NR 29, wł. prywatna, mur., pocz. XX

DOM NR 41, wł. prywatna, mur./glina, 1901

DOM NR 46, wł. prywatna, mur., pocz. XX.

ZESPÓŁ FOLWARKU

- a. stajnia z chlewem i cz. mieszkalną, mur., 3. ćw. XIX
- b. stodoła, mur., 3 ćw. XIX

BODUSZEWO

ZESPÓŁ PAŁACOWO - FOLWARCZNY:

- a. pałac, ob. hotel, mur., poł. XIX, rozbud. 1890, remont 2005-2006
- zespół zabudowań folwarku:

- b. obora I, ob. zagroda nr 17, wł. A. Karowicz, mur., pocz. XX,
- c. obora II, ob. zagroda nr 9, mur., pocz. XX,
- d. stodoła I, ob. zagroda nr 12, wł. S. Glapka, mur., pocz. XX,
- e. stodoła II, ob. zagroda nr 13, mur., pocz. XX,
- f. stodoła III, ob. zagroda nr 14, mur., pocz. XX,
- g. stodoła IV, ob. zagroda nr 16, mur., pocz. XX.
- h. pozostałości parku
 - i. oficyna, ob. dom nr 14, wł. prywatna, mur./kam., k. XIX.
 - j. dwojak, ob. nr 26
 - k. trojak, ob. nr 17
 - l. dwojak, ob. nr 8
 - ł. trojak, ob. nr 18

REMIZA NR 27, wł. OSP, mur., 1911
DOM NR 9, wł. prywatna, mur., pocz. XX.
DOM NR 11, wł. prywatna, mur./kam., pocz. XX.
DOM NR 32, wł. prywatna, mur., pocz. XX.
DOM NR 33, wł. prywatna, mur., pocz. XX.
DOM NR 34, wł. prywatna, mur., pocz. XX.
DOM NR 36, wł. prywatna, mur., pocz. XX.
ZAGRODA NR 37, wł. prywatna:
a. dom, mur., pocz. XX,
b. stodoła, mur., pocz. XX.
DOM NR 39, wł. prywatna, mur., pocz. XX.
BUDYNEK NR 41 mieszkalno/gospodarczy, wł. prywatna, mur., pocz. XX
DOM NR 43, wł. prywatna, mur., pocz. XX.
BUDYNEK NR 47 mieszkalno/gospodarczy, wł. prywatna, mur., pocz. XX

CZERNICE

ZAGRODA NR 1
a. dom, dr./glin., pocz. XX
b. stodoła, dr, p. XX

DŁUGA GOŚLINA

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. MARII MAGDALENY:
a. kościół, drewniany, 1623, restaur. 1770, l. 30 XX, wymiana stolarki 2007
b. dzwonnica, drewn., pocz. XX,
c. plebania, mur., l. 30 XX,
d. stara plebania, glin. - drewn., XIX, remont 2007
e. kapliczka św. Doroty, kamień, pocz. XX
SZKOŁA, mur., 1936.
POCZTA NR 23, mur., 1936
ZESPÓŁ DWORSKI:
a. dwór, ob. dom nr 27, wł. pryw., mur., 1 ćw. XIX, 2 poł. XIX.
b. rządówka, ob. dom nr 30, wł. prywa., mur., pocz. XX.
c. gorzelnia, ob. dom nr 32, wł. pryw., mur., 1869,
d. kuźnia, mur., pocz. XX.
DOM NR 6, wł. prywatna, mur., pocz. XX.
DOM NR 9, wł. prywatna, mur. - szach., k. XIX.
DOM NR 13, wł. prywatna, mur., pocz. XX.
DOM NR 35 Z OBORĄ, wł. prywatna, mur., pocz. XX.
DOM NR 48, wł. prywatna, mur., pocz. XX
DOM NR 44, wł. prywatna, szach - mur., pocz. XX.
DOM NR 70, wł. prywatna, mur., 1909.
DOM NR 74, wł. prywatna, mur. - szach., 1911.

GŁĘBOCKO

OBORA NR 4, kam/cegła/strzecha, k. XIX
DOM NR 6, wł. UG, drewn., mur., 1913 – 1914 – *budynek komunalny do sprzedaży*
DOM NR 11, mur., p. XX
DOM NR 14, mur., p. XX

GAC

DOM NR 1, mur., pocz. XX
DOM NR 2, mur., pocz. XX

GŁĘBOCZEK

SZKOŁA, ob. dom nr 1, mur., k. XIX.
DOM NR 2, mur., k. XIX.
DOM NR 13, wł. pryw., mur. - glin., pocz. XX.
LEŚNICZÓWKA, ob. dom nr 17, szach, 4 ćw. XIX.
SPICHLERZ przy domu nr 5, szach., k. XIX.
MAGAZYN ZBOŻOWY przy domu nr 5, mur., 1896.

KAMIŃSKO

DWÓR, ob. dom nr 24, wł. Nadleśnictwo Murowana Goślina, kam. - mur., pocz. XX.
LEŚNICZÓWKA, ob. dom nr 4, mur., 1931
SZKOŁA, ob. budynek mieszkalny i świetlica, nr 11, wspólnota mieszkaniowa, mur., p. XX.
DOM NR 6
STODOŁA NR 4, przed 1931
OBORA NR 5, kam/cegła, 1928
CHLEW/OBORA NR 6, glina, kam., drew, k. XIX
ZAGRODA NR 22
a. Budynek mieszkalno/gospodarczy, wł. prywatna, mur., 1 ćw. XX
b. Obora, kam, pocz. XX
DOM NR 25, mur., kam., p. XX

KĄTY

ZESPÓŁ LEŚNICZÓWKI, wł. Nadleśnictwo Kąty:
a. leśniczówka, mur., pocz. XX,
b. dom nr 1, mur., pocz. XX.
c. stajnia, ob. garaż, drewn. - mur., pocz. XX.
d. obora, mur., pocz. XX.
e. stodoła, mur. - drewn, k. XIX.
DWÓR, ob. dom nr 24, uż. AWRSP, mur., pocz. XX.

ŁOPUCHOWO

KAPLICA P.W. ŚW. WOJCIECHA, mur. - szach., otynkowana, k. XIX.
ZESPÓŁ DWORCA KOLEJOWEGO:
a. budynek dworca, mur., pocz. XX.
b. dom mieszkalny pracowników kolei, mur., pocz. XX.
c. szalety, mur., pocz. XX.
ZESPÓŁ DWORU, wł. RSP Łopuchowo:
a. dwór, mur. - szach, 1780, rozbud. XIX/XX, nieużytkowany, w ruinie;
b. rządówka, ob. dom nr 3, mur., 1916,
c. czworak nr 6, mur., pocz. XX.
d. czworak nr 7, mur. - kam., 1904,
e. czworak nr 11, mur., 1908,
f. obora, chlewnia, mur., pocz. XX.
g. spichlerz, mur., 2 poł. XIX,
h. gorzelnia, mur., pocz. XX.
i. magazyn przy gorzelni, kam. - mur., pocz. XX.
j. park krajobrazowy, XIX,

ŁOPUCHÓWKO

POZOSTAŁOŚCI ZESPOŁU DWORSKIEGO, wł. Nadleśnictwo Łopuchówko:
a. dwór, mur., pocz. XX, remont ok. 2004
b. spichlerz, mur., pocz. XX.
DOM NR 6, mur., pocz. XX.
DOM NR 7, mur., pocz. XX.

MŚCISZEWO

PAŁAC, ob. dom, ul. Starczanowska 7, mur., 4 ćw. XIX, przebudowany w 2007

u l. S t a r c z a n o w s k a

DOM NR 1, wł. prywatna, mur., pocz. XX

BUDYNEK GOSPODARCZY NR 5, mur., pocz. XX

BUDYNEK NR 8 mieszkalno gospodarczy, wł. prywatna, mur., 1908

ZAGRODA NR 4,

a. dom mur., pocz. XX.

b. obora, mur., pocz. XX,

c. stodoła, mur., pocz. XX.

ZAGRODA NR 9, wł. prywatna

a. dom, mur., pocz. XX

b. budynek gospodarczy, mur., pocz. XX

DOM NR 10, wł. prywatna, mur., pocz. XX

ZAGRODA NR 11,

a. dom, mur., pocz. XX.

b. obora, mur., pocz. XX.

DOM NR 13, wł. prywatna, mur., pocz. XX

DOM NR 14, mur., poł. XIX

DOM NR 15, wł. UG, mur., pocz. XX

DOM NR 18, mur., pocz. XX

DOM NR 19, wł. pryw., mur., pocz. XX

DOM NR 25, mur. - drewn., pocz. XX.

BUDYNEK NR 35 mieszk.-gospod., pocz. XX

BUDYNEK NR 37 mieszk.-gospod., pocz. XX

DOM NR 41, wł. prywatna, mur., pocz. XX

DOM NR 42, wł. prywatna, mur., pocz. XX

BUDYNEK NR 43 mieszk.-gospod., wł. pryw., mur., pocz. XX

DOM NR 54, wł. prywatna, mur., pocz. XX.

DOM NR 55, wł. prywatna, mur., pocz. XX.

DOM NR 56, wł. prywatna, mur., pocz. XX.

DOM NR 58, wł. prywatna, mur., pocz. XX.

ZESPÓŁ CEGIELNI:

a. cegielnia, mur. - drewn., L. 80 XIX.

b. suszarnia, mur., k. XIX

c. dom nr 27, mur., pocz. XX

d. obora, mur., pocz. XX

MUROWANA GOŚLINA

UKŁAD URBANISTYCZNY XV/XVI/XVIII:

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. JAKUBA;

a. kościół, mur., XV/XVI, rozbud. 1717, 1831, restaur. 1928 i 1928-1961

b. stara plebania, ob. dom Pl. Powstańców Wlkp. nr 22, mur., pocz. XIX,

c. wikarówka, ob. plebania Pl. Powstańców Wlkp. 23, mur., 20. XX.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA EWANGELICKIEGO, ob. filialny rzym. - kat.,

p.w. św. Ducha, ul. Dworcowa;

a. kościół, mur, 1784 - 1803, restaur. 1860, 1974 – 1975:

b. pastarówka, potem szkoła ewangelicka, ob. ob. dom, mur., 1 ćw. XIX,

c. pastarówka, ob. dom, ul. Poznańska nr 17, mur./dr., pocz. XX

RATUSZ, ob. Biblioteka, wł. UG, mur., k. XIX, rozbud. 2007
SZKOŁA, ul. Szkolna 1, mur., ok. 1897, wł. Starostwo Powiatowe
KINO, ob. magazyn, ul. Podgórna nr 3, mur., ok. 1900
POCZTA, ul. Mostowa, wł. Urząd Telekomunikacji Oborniki, mur., pocz. XX.
DAWNY ZAJAZD „Hotel de Posen”, ul. Poznańska 34,
a. gospoda ob. dom, mur., 1860.
b. Sala teatralna, ob. budynek gospodarczy, mur., ok. 1860

ZESPÓŁ DWORCA PKP, wł. DOKP:
a. dworzec, mur., pocz. XX, i l. 30 XX,
b. dom, ul. Dworcowa 6, mur., pocz. XX.
c. dom, ul. Dworcowa 7, mur., 1907,
d. budynek gospodarczy, mur., pocz. XX.
e. magazyn, mur., 1 ćw. XIX.

ZESPÓŁ PAŁACOWY, wł. UG, ul. Kochanowskiego 23
a. pałac, mur., 1841, przebud. 4 ćw. XIX:
b. park krajobrazowy, pocz. XIX,

u l. D w o r c o w a

DOM NR 1, mur., pocz. XX.
DOM NR 2, mur., przed 1900.
DOM NR 4/5, mur., k. XIX
DOM NR 7, mur., k. XIX
DOM NR 9, mur., 4. ćw. XIX.
DOM NR 10, Ośrodek Zdrowia, mur., k. XIX
DOM NR 11, wł. Leśny Zakład Doświadczalny, mur., ok. 1900.

u l. G n i e ź n i e ń s k a

DOM NR 3, mur., 1905.
DOM NR 4, mur., 1906
DOM NR 6, mur., 1905.
DOM NR 7, mur. - drewn. 1905.
DOM NR 9, mur. - szach., 1905.
DOM NR 17, mur. - drewn., 1905.
DOM NR 23, mur., ok. 1907.

u l. K o c h a n o w s k i e g o (d. ul. Zamkowa)

DOM NR 2, mur., XIX.
DOM NR 3, mur., 4 ćw. XIX.
DOM NR 4, mur., XIX.
DOM NR 5, mur., poł. XIX, przebud.
DOM NR 6, mur., poł. XIX.
DOM NR 7, mur., 1933, przebud.
DOM NR 8, mur., poł. XIX.
DOM NR 9, wł. UG, mur., k. XIX.
DOM NR 10, mur., poł. XIX
DOM NR 11, mur., poł. XIX.
DOM NR 12, mur., ok. 1900.
DOM NR 18, wł. UG, mur., XIX, przebud.

u l. Ł ą k o w a

DOM NR 15, mur., k. XIX.

u l. M ł y ń s k a

DOM NR 1, mur.-glin., po poł. XIX

DOM NR 9, mur., k. XIX.

DOM NR 17, mur., przed 1914.

u l. M o s t o w a

DOM NR 1, mur., pocz. XX.

u l. M ś c i s z e w s k a

DOM NR 2, mur., ok. 1900.

DOM NR 3, mur., poł. XIX [?], przebud.

DOM NR 5, mur., ok. 1890

DOM NR 9, mur., 1937.

u l. N o w a

DOM NR 8, wł. UG, mur. - kam., pocz. XIX.

u l. P o d g ó r n a

DOM NR 1, mur., 2 poł. XIX.

DOM NR 2, mur., 4 ćw. XIX.

DOM NR 8, mur., poł. XIX.

DOM NR 9, mur., przed 1900.

DOM NR 10, mur., przed 1900.

DOM NR 11, mur., 4 ćw. XIX.

DOM NR 13, mur., 4 ćw. XIX.

u l. P o l n a

DOM NR 1, mur., k. XIX.

DOM NR 4, mur., l. 20 XX.

DOM NR 8, mur., 1912.

DOM NR 12, mur., 1905.

pl. P o w s t a ń c ó w Wielkopolskich [d. Rynek]

DOM NR 2, mur., 4 ćw. XIX.

DOM NR 3, mur., l. 20 XX.

DOM NR 4, mur., pocz. XX

DOM NR 5, mur., pocz. XX.

DOM NR 5a, mur., pocz. XX.

DOM NR 6, mur., pocz. XX.

DOM NR 7, mur., 2 poł. XIX. [do wyburzenia, jest zgoda WKZ]

DOM NR 8, mur., 4 ćw. XIX.

DOM NR 10, mur., pocz. XX.

DOM NR 11, mur., k. XIX.

DOM NR 14, mur., pocz. XX.
DOM NR 16, mur., pocz. XX.
DOM NR 16a, mur., pocz. XX.
DOM NR 17, mur., l. 20 XX.
DOM NR 18, mur., l. 20 XX.
DOM NR 19, mur., l. 20 XX.
DOM NR 20, wł. UG, mur., 20. XX

u l. P o z n a ń s k a

DOM NR 1, mur., ok. 1900.
DOM NR 2, mur., k. XIX.
DOM NR 4, mur., ok. 1900.
DOM NR 5, mur. 20. XX
DOM NR 5a, mur., 20. XX
BUDYNEK NR 5b, mieszk.-gospod., mur. 20. XX
DOM NR 11, mur., l. 20 XX.
DOM NR 12, mur., poł. XIX.
DOM NR 13, mur., 1 ćw. XX.
DOM NR 14, mur., poł. XIX.
DOM NR 15, mur., poł. XIX.
DOM NR 16, mur., pocz. XX.
DOM NR 19, mur., l. 20 XX.
DOM NR 20, przedszkole i mieszkanie komunalne, mur., 1927.
DOM NR 21, mur., l. 20/30 XX.
DOM NR 25, mur., 1934.
DOM NR 26, mur., l. 20 XX.
DOM NR 28, mur. - szach., ok. 1900.
DOM NR 29, mur., k. XIX.
DOM NR 33, mur., 20. XX
DOM NR 48, mur., l. 30 XX.

u l. P r z e m y ś ł o w a

DOM NR 3, mur., ok. 1900.

u l. R o g o z i ń s k a

DOM NR 1, mur., ok. 1900.
DOM NR 2, mur., 2 poł. XIX.
DOM NR 3, mur., ok. 1830.
DOM NR 4, budynek komunalny, mur., pocz. XX.
DOM NR 5, mur., 2 poł. XIX.
DOM NR 6, mur., pocz. XX.
DOM NR 7, mur., 2 poł. XIX, przebud.
DOM NR 8, budynek komunalny – wspólnota mieszkaniowa, mur., k. XIX.
DOM NR 9, mur., k. XIX.
DOM NR 10, mur., k. XIX.
DOM NR 11, wspólnota mieszkaniowa, mur., 2 poł. XIX.
DOM NR 12, mur., XIX/XX.
DOM NR 13, mur., ok. poł. XIX.
DOM NR 16, mur. - glin., poł. XIX.
DOM NR 17, mur., k. XIX.
DOM NR 18, mur., ok. 1900.
DOM NR 19, mur., pocz. XX.

DOM NR 20, wł. UM, mur., pocz. XX
DOM NR 21, mur., poł. XIX
DOM NR 22, mur., k. XIX.
DOM NR 23, mur., 2. poł. XIX
DOM NR 24, mur., 4 ćw. XIX.
DOM NR 25, mur., 2 poł. XIX.
DOM NR 27, mur., k. XIX.
DOM NR 28, mur., l. 20 XX.
DOM NR 29, mur., ok. 1900.
DOM NR 30, mur., l. 20 XX.
DOM NR 32, mur., ok. poł. XIX.
DOM NR 33, mur., k. XIX.
DOM NR 35, mur., 1904
DOM NR 37, mur., k. XIX
DOM NR 38, mur., 1904.
DOM NR 39, mur., 1930.
DOM NR 40, mur., 1900-1910
DOM NR 41, mur., 1 ćw. XX.
DOM NR 42, mur., l. 30/40 XX.
DOM NR 43, mur., ok. 1910.
DOM NR 44, mur. 1900-1910
DOM NR 45, mur., ok. 1910
DOM NR 46, mur., ok. 1920
DOM NR 50, mur., k. XIX.
DOM NR 54, mur., ok. 1900.
DOM NR 56, mur., ok. 1914.
DOM NR 58, mur. - szach., l. 20 XX.
DOM NR 60, mur., l. 20 XX.
DOM NR 62, mur., ok. 1920

u l. S p o k o j n a

DOM NR 8, mur., 1930.

u l. S z k o l n a

DOM NR 2, mur., l. 20 XX.
DOM NR 3, mur., ok. 1900.
DOM NR 4, mur., l. 20/30 XX.
DOM NR 8, mur., , mur., ok. 1910.
DOM NR 10, mur., 20.-30. XX
DOM NR 12, mur., l. 20 XX.
DOM NR 16, mur., l. 30 XX.
DOM NR 28, mur., 1933.

u l. W o j s k a P o l s k i e g o

DOM NR 1, mur., poł. XIX.
DOM NR 10, mur., pocz. XX.
DOM NR 12, wspólnota mieszkaniowa, mur., pocz. XX.
MLECZARNIA, ob. przedszkole, wł. Wspólnota mieszkaniowa, ul. Gnieźnieńska, mur.-drewn., ok. 1900.
SPICHLERZ, ul. Wojska Polskiego, mur., ok. 1900.
MŁYN, ob. hurtownia, ul. Jodłowa, mur., ok. 1903.
MAGAZYN - WARSZTAT, ul. Rogozińska, mur., ok. 1900.

NIESZAWA

ZESPÓŁ PAŁACOWY, wł. prywatny:

- a. pałac, mur., ok. poł. XIX, rozbud. ok. 1900, w ruinie:
- b. stajnia koni cugowych i budynek mieszkalny, mur. - szach., pocz. XX, opuszczona
- c. czworaki, mur., pocz. XX,
- d. obora, mur., 1907,
- e. kuźnia, mur. - drewn., pocz. XX,
- f. park krajobrazowy, XIX:
- g. czworaki nr 13, mur., pocz. XX
- h. szklarnia przy nr 13, pocz. XX [w ruinie]

OKONIEC

GAJÓWKA NR 1, mur., 1913

PRZEBĘDOWO

ZESPÓŁ PAŁACOWY, wł. Skarb Państwa, użytkownik wieczysty „Hodowla Roślin Smolice” sp. z o.o. – grupa Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin z siedzibą w Smolicach

- a. pałac, mur., l. 80 XIX
- b. czworak nr 7, mur. - szach., k. XIX,
- c. czworak nr 14, mur., pocz. XX.
- d. czworak nr 16, mur., k. XIX, przebud. l. 70 XX,
- e. czworak nr 17, mur., k. XIX,
- f. obora I, mur., pocz. XX.
- g. obora II, mur., 1870,
- h. gorzelnia, mur., 1887,
- i. magazyn zbożowy, mur., k. XIX,
- j. park krajobrazowy, XIX,
- DOM NR 18, wł. Agencja Wł. Rolnej Skarbu Państwa, mur., pocz. XX.
- DOM NR 21, wł. Agencja Wł. Rolnej Skarbu Państwa, mur., 1928.
- DOM NR 26, ob. szkoła, mur., pocz. XX
- DOM NR 32, wł. Agencja Wł. Rolnej Skarbu Państwa, mur., 1928

RADUSZYN

POZOSTAŁOŚCI ZESPOŁU DWORSKIEGO, wł. AWRSP:

- a. dwór, ob. dom nr 1, mur., k. XIX,
- b. młyn, ob. mieszalnia pasz, mur., pocz. XX.
- c. dom właściciela, nr 13, mur., 4 ćw. XIX, przeb. 70. XX
- DOM NR 2, mur., pocz. XX

RAKOWNIA

SZKOŁA, ob. mieszkanie i świetlica, wł. wspólnota mieszkaniowa [d. nr 15], ob. ul. Goślińska 56, mur., pocz. XX.

- LEŚNICZÓWKA, nr 17, mur., 30. XX
- DOM NR 5, mur., pocz. XX
- DOM NR 7, wł. prywatna, mur., 1904.
- DOM NR 8, wł. pryw., pocz. XX
- DOM NR 9, wł. prywatna, mur., pocz. XX.
- DOM NR 13, wł. UG, mur. 1904
- DOM NR 23, wł. pryw., mur., pocz. XX

DOM NR 24, mur., k. XIX
DOM NR 28, mur., k. XIX

STARCZANOWO

ZAGRODA NR 1, wł. prywatna
a. dom, mur., k. XIX
b. obora, mur. 1909
DOM NR 2, glina/dr., k. XIX
OBORA NR 4, mur., p. XX w.

DOM NR 5, mur., pocz. XX, wł. prywatna
DOM NR 6, mur., pocz. XX
LEŚNICZÓWKA NR 7,
c. dom, mur., pocz. XX
d. obora, mur., pocz. XX

TROJANOWO

DOM NR 1, wł. RSP Trojanowo, szach., 1890.
ZAGRODA NR 7, wł. prywatna
a. dom mieszk/gospod., mur., pocz. XX,
b. obora, mur., pocz. XX
c. obora, mur., pocz. XX
ZAGRODA NR 11, wł. prywatna
a. dom, mur., pocz. XX,
b. stodoła, mur., pocz. XX

UCHOROWO

ZESPÓŁ PAŁACOWY, wł. Skarb Państwa – Agencja Nieruchomości Rolnych
a. pałac, mur., poł. XIX, rozbud. k. XIX
b. kaplica Niepokalanego Poczęcia NMP, mur., XIX, rozbud. 1890,
c. oficyna, mur., k. XIX,
d. spichlerz, mur., ok. 1870-1890
e. obora, mur., k. XIX,
f. park krajobrazowy, XIX,
SZKOŁA, nr 22, budynek komunalny – mieszkanie i świetlica, mur., XIX/XX
DAWNY ZAJAZD, ob. sklep i dom, mur., pocz. XX
DOM NR 1, mur., pocz. XX
DOM NR 3, mur., 1 ćw. XIX
DOM, mur., pocz. XX
DOM, mur., pocz. XX
KAPLICZKA, mur., 1908

WOJNOWO

KAPLICA DWORSKA, mur., 1914.
SZKOŁA, budynek mieszkalny, wł. UG, mur., 1910, *wystawiona na sprzedaż*
ZESPÓŁ PAŁACOWY, wł. Skarb Państwa – Agencja Nieruchomości Rolnych:
a. pałac, ob. hotel, mur., XIX/XX,
b. oficyna, mur., 1834,
c. czworak nr 11, mur., 1911,
d. czworak nr 13, mur., 1911,
e. owczarnia, mur., 1871,

- f. obora I, mur., 1871,
- g. obora II, mur., pocz. XX,
- h. bażantarnia, uż. Agrofarma sp. z o.o., drewn. - mur., 1906
- i. stodoła, mur. - drewn., 1908,
- j. spichlerz, uż. Agrofarma sp. z o.o., mur., poł. XIX,
- k. gorzelnia, ob. masarnia, mur., XIX/XX
- l. kuźnia, uż. Agrofarma sp. z o.o., mur. - drewn., 1921,
- m. park krajobrazowy, XIX,
- n: podwórze gospodarcze
- o. stajnia,

ZIELONKA

- DOM NR 12,
 - a. dom pracowników leśnych, mur., 1908
 - b. Stodoła, mur./szach., k. XIX
- DOM NR 13, pracowników leśnych, mur., 1908
- DOM NR 15, mur., pocz. XX, wł. Nadleśnictwo Łopuchówko

ZŁOTORYJSKO

- ZAGRODA NR 2, wł. prywatna.,
 - a. dom, mur., pocz. XX.
 - b. chlew, mur., pocz. XX
 - c. chlewik, mur., pocz. XX
 - d. obora, mur., pocz. XX
 - e. stodoła, mur., pocz. XX
- DOM NR 4, wł. prywatna, mur., pocz. XX.
- DOM NR 6, wł. prywatna, glin. - szach., poł. XIX.

3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy (wpisane do rejestru zabytków – wykaz zespołów zabytków ruchomych).

Do rejestru wpisane są tylko trzy obiekty w Murowanej Goślinie:

- Kapliczka z 1841 roku, nr rej. 385/B z 1976 i
- Dwa nagrobki na cmentarzu parafialnym, rej. zab.: 388/B z 1970

3.4. KRAJOBRAZ KULTUROWY

3.4.1. Obszarowe wpisy do rejestru zabytków:

Na podstawie decyzji z dnia 4 grudnia 2006 r., i decyzji z dnia 12 lutego 2007 o zmianie decyzji, wpisano do rejestru zabytków pod nr 410/Wlkp/A **historyczny układ urbanistyczny miasta Murowana Goślina** (zob. mapa 1)

3.4.2. Parki Krajobrazowe

Na terenie gminy Murowana Goślina znajduje się **Park Krajobrazowy Puszcza Zielonka**. Został on utworzony 20 września 1993 roku na mocy Rozporządzenia Wo-

jewody Poznańskiego w celu zachowania i ochrony największego i najbardziej zbliżonego do naturalnego kompleksu leśnego, o dużych wartościach przyrodniczych i naukowo-dydaktycznych. W chwili utworzenia PK Puszcza Zielonka zajmował 9 981 ha; otulina 12 450 ha, w tym 8554 ha lasów. Po przeprowadzonej w 2003 roku korekcie granic, powierzchnia parku wynosi 11439,40 ha, z czego ponad 80% to tereny leśne.

Park występuje na terenie gmin: Czerwonak, Kiszkowo, Murowana Goślina, Pobiedziska, Swarzędz i Skoki. 3/5 powierzchni parku znajduje się na terenie gminy Murowana Goślina. Gminy te utworzyły Związek Międzygminny Puszcza Zielonka z siedzibą w Murowanej Goślinie. Związek m.in. opracowuje wspólne projekty, stara się o pozyskanie środków na inwestycje komunalne (m.in. budowę kanalizacji), opracowuje szlaki turystyczne („Szlak kościołów drewnianych wokół Puszczy Zielonka”, „Szlak Cysterski w północnej Wielkopolsce”), wydaje materiały promocyjne, organizuje rajdy po Puszczy Zielonce i inne imprezy turystyczne, prowadzi stronę internetową, działa przy nim Rada Naukowa.

3.5. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE.

3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

DŁUGA GOŚLINA

- stanowisko 2a, Osada wczesnośredniowieczna, nr rejestru 856/A, z dnia 17 lutego 1970 r.,
- stanowisko archeologiczne nr 23, Osady wielokulturowe, nr rejestru 2330/A, z dnia 1 lutego 1995 r. (to stanowisko leży na trzech działkach- dwie leżą geodezyjnie w Długiej Goślinie, jedna w Wojnowie, w decyzji figuruje jako Długa Goślina)

GŁĘBOCZEK

- Grodzisko stożkowate, nr rejestru 854/A, z dnia 17 lutego 1970 r.

STARCZANOWO (RADZIM)

- Grodzisko stożkowate, nr rejestru 853/A, z dnia 17 lutego 1970 r.

UCHOROWO

- Stanowisko archeologiczne nr 15-osada z początków naszej ery i wczesnego średniowiecza. nr rejestru 2332/A, z dnia 1 lutego 1995 r.,
- Osada pochodząca z okresu od V w n.e. do XVI w n.e. stanowisko archeologiczne nr 16, nr rejestru 2577/A, z dnia 31 stycznia 1996 r.,

WOJNOWO

- Osady wielokulturowe, a szczególnie osada kultury przeworskiej. stanowisko archeologiczne nr 29, nr rejestru 2578/A, z dnia 31 stycznia 1996 r.

3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej.

Na terenie Gminy zarejestrowano następujące stanowisk archeologicznych, położone w lasach, dobrze zachowane, o własnej formie krajobrazowej:

- grodzisko w Radzimi-Starczanowie
- grodzisko w Głębocku,

3.5.3. Zestawienie liczbowe zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne).

Na terenie Gminy jest 7 stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków; około 482 stanowiska archeologiczne, w tym: 34 cmentarzyska, 100 osad, 180 punktów osadniczych, 2 skarby, 3 grodziska, ślady osadnicze z różnych okresów pradziejów. Osadnictwo pradziejowe i wczesnośredniowieczne grupuje się głównie w okolicach jezior i cieków wodnych.

I tak koncentracja stanowisk archeologicznych występuje na krawędziach i stokach jeziora Pławno, Zielonka, Leśne, w okolicach miejscowości Głębocek. Stanowiska archeologiczne zlokalizowane są wzdłuż brzegów jeziora Maryrockiego (Worowskiego) wokół wsi Głębocko oraz Wojnowo i w rejonie Wojnowa, a także na wschód od jeziora Gackiego w Łopuchowie.

Pod względem chronologicznym mamy do czynienia z zespołami kultur: od epoki kamienia (EK), obejmującej: mezolit (M) czyli środkową epokę kamienia (od 8 do 6/5 tysiąclecia p.n.e.) i neolit (N) – młodszą epokę kamienia (od 6/5 do 3 tysiąclecia p.n.e.), łżycką (KŁ), przeworską (KP), wczesnopolską oraz okresu średniowiecznego i nowożytnego, średniowiecza z wyraźną intensyfikacją w kulturze okresu wczesnego średniowiecza (WŚ), okresu wpływów rzymskich (OWR – I-II/III i II/III-V wiek n.e.) i kulturze łżyckiej (KŁ).

4. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO.

4.1.0. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków

4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków.

Miejscowość	Obiekt	Stan zachowania
BIAŁĘŻYN	Kościół parafialny p.w. św. Tymoteusza	5
BIAŁĘŻYN	Plebania	5
BODUSZEWO	Pałac	5
DŁUGA GOŚLINA	Kościół paraf. p.w. św. Marii Magdaleny	4
ŁOPUCHOWO	Dwór	1
ŁOPUCHOWO	Spichlerz	3
ŁOPUCHOWO	Park	2
MUROWANA GOŚLINA	Kościół parafialny p.w. św. Jakuba	4
MUROWANA GOŚLINA	Plebania, ob. Plac Powstańców Wlkp. 22	4
MUROWANA GOŚLINA	Kościół ewangelicki, ob. rzymsko-katolicki, filialny p.w. Św. Ducha	4
MUROWANA GOŚLINA	Pałac	3
MUROWANA GOŚLINA	Park	4
NIESZAWA - Zespół dworski	Pałac	1
NIESZAWA - Zespół dworski	Stajnia koni wyjazdowych, ob. oficyna	3
NIESZAWA - Zespół dworski	Park	2
PRZEBĘDOWO	Pałac	4
PRZEBĘDOWO	Park	3
UCHOROWO - Zespół dworski	Pałac	3
UCHOROWO - Zespół dworski	Oficyna dworska	3
UCHOROWO - Zespół dworski	Kaplica dworska	5
UCHOROWO - Zespół dworski	Park	3
UCHOROWO	Spichlerz	4
WOJNOWO Zespół dworsko -folwarczny	Pałac	5
WOJNOWO Zespół dworsko -folwarczny	Bažantarnia	3
WOJNOWO Zespół dworsko -folwarczny	Stajnia	3
WOJNOWO Zespół dworsko -folwarczny	Gorzelnia	3
WOJNOWO Zespół dworsko -folwarczny	Kuźnia	5
WOJNOWO Zespół dworsko -folwarczny	Spichlerz	3
WOJNOWO Zespół dworsko -folwarczny	Park	5

Legenda:

Stan zachowania 1. – bardzo zły; 2 – zły, 3 – dostateczny, 4 – dobry, 5 – bardzo dobry

Stan zachowania zabytków nieruchomych wg własności

Typ własności	a	b	c	d
SKARB PAŃSTWA	1		6	2
SAMORZĄDOWA			3	
PRYWATNA				3
KOŚCIOŁÓW I ZWIĄZKÓW WYZNANIOWYCH	1	2		2
NIEUREGULOWANA WŁASNOŚĆ			1	

Legenda:

a – wymaga drobnych napraw; b – wymaga remontu zabezpieczającego; c – wymaga remontu kapitalnego; d – nie wymaga prac

Liczba zabytków nieruchomych wymagających prac

Drobne naprawy	Remont zabezpieczający	Remont kapitalny	Nie wymaga prac
2	2	10	7

Uwaga – w podsumowaniu nie uwzględniono parków

Obiekty zabytkowe będące własnością gminy

Wykaz nieruchomości gminnych wpisanych do rejestru zabytków	
1.	ul. Kochanowskiego 23 Pałac – nr rejestru 1093/A
2.	park w Murowanej Goślinie – nr rejestru 1586/A
Wykaz nieruchomości gminnych wpisanych do ewidencji zabytków	
1.	ul. Kochanowskiego 8
2.	ul. Kochanowskiego 9
3.	ul. Kochanowskiego 18
4.	ul. Nowa 8
5.	ul. Podgórna 1 (wspólnota)
6.	ul. Poznańska 20 (Przedszkole)
7.	ul. Rogozińska 4
8.	Plac Powstańców Wlkp. 9 (ratusz)
9.	Wojnowo 8
10.	Głębocko 6 (do sprzedaży)
11.	Uchorowo 22 (była szkoła – świetlica)
12.	Długa Goślina 22 (szkoła)
13.	ul. Szkolna 1 (szkoła)

Zabytki nieruchome - realizacje konserwatorskie (2003-2006) ze środków budżetowych, samorządowych, ważniejsze realizacje zakończone ze środków prywatnych:

BIAŁEŻYŃ

- kościół parafialny p.w. św. Tymoteusza: wymiana dachu na nowy, renowacja kościoła wewnątrz - 2003/2004
- plebania, położenie nowych tynków - 2005/2006

BODUSZEWO

- pałac, remont i adaptacja na cele hotelowe, ze środków prywatnych - 2005/2006

NIESZAWA

- remont kuźni – 2006

UCHOROWO

- konserwacja spichlerza

4.1.2. Stan zachowania zabytków ruchomych.

miejsowość	Obiekt	Stan zachowania
MUROWANA GOŚLINA	Kapliczka z 1841	4
MUROWANA GOŚLINA	2 nagrobki na cmentarzu parafialnym	4

Legenda: 1. – bardzo zły; 2 – zły, 3 – dostateczny, 4 – dobry, 5 – bardzo dobry

4.1.3. Stan zachowania dziedzictwa archeologicznego oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Stan zachowania stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków

Miejscowość	Obszar AZP	Obiekt	Stan zachowania
Długa Goślina, stan. 2a	48-28/67	Osada	4
Długa Goślina, stan. 23	47-28/23	Osada	4
Głębocek, stan. 3	49-29/60	Grodzisko	1
Starczanowo [Radzim], stan. 6	48-27/7	Grodzisko	1
Uchorowo, stan. 15	47-28/8	Osada	4
Uchorowo, stan. 116	47-28/75	Osada	4
Wojnowo, stan. 23	48-29/25	Osada	5
Wojnowo, stan. 29	48-29/30	Osada	5

Legenda: 1 – stan zachowania dobry, nie wymagający żadnych zabiegów konserwatorskich; 2 – wymaga znakowania i odsłonięcia rzeźby; 3 – wymaga zabezpieczenia i uzupełnienia ubytków w rzeźbie; 4 – wymaga badań sondażowych w celu ustalenia stanu zachowania substancji zabytkowej; 5 – wymaga zagospodarowania terenu; 6 – proponowane wykreślenie z rejestru zabytków

1/ stan zachowania dobry, nie wymagający żadnych zabiegów konserwatorskich

grodziska w Starczanowie i Głębocku, położone w lasach, dobrze zachowane, nie zagraża im działalność gospodarcza człowieka

4/ wymagają badań sondażowych w celu ustalenia stanu zachowania substancji zabytkowej: **osady**: w Uchorowie, stan. 116, 15 i osady w Długiej Goślinie, stan. 23, 2a, które są położone na polach użytkowanych rolniczo. Ustalenie stanu ich zachowania zdecydowanie o konieczności zmiany sposobu użytkowania gruntu lub przeprowadzenia badań ratowniczych na tych stanowiskach

5/ wymagają zagospodarowania terenu: **osady** w Wojnowie, stan. 23 i 29 - położone na polu użytkowanym rolniczo są zagrożone orką

Badania prowadzone nad zabytkami archeologicznymi

miejsowość	obiekt	2003	2004	2005	2006	2007
Murowana Goślina, stan. 1	Osada kultury łużyckiej	x				
Starczanowo (Radzim), stan. 1	grodzisko	x	x	x		
Mściszewo, stan. 20	Osada kultury łużyckiej	x				

Niektóre nakłady finansowe na ochronę dóbr kultury ze środków budżetowych Gminy

Na co	2004	2005	2006	2007	2008
Badania grodu w Radzimi	50 000,00	9000			a
Remont i rozbudowa Ratusza (b)				x	x
Przebudowa pałacu w Murowanej Goślinie wraz z otoczeniem (c)				50.000	100.000
Ewidencja Miejsc Pamięci z 1984 – aktualizacja (d)					
Oznaczenie miejsc pamięci narodowej tablicami z płonącym zniczem				2500	
Remonty bieżące miejsc pamięci					1820

Ad a) dofinansowanie badań grodziska w Radzimi w sezonie 2008 w kwocie **11.500,00** rozpatrzone na Komisji Oświatowo-Społecznej w lutym 2008 r. Planowane działania: kontynuowanie odkopywania relikwów wieży kasztelańskiej z XIII wieku, odnalezienie pozostałości po najwcześniejszym osadnictwie z X/XI wieku.

Ad b) modernizacja ratusza w ramach projektu "Rozbudowa i modernizacja budynku zabytkowego ratusza w Murowanej Goślinie na potrzeby działalności biblioteki pu-

blicznej”, zaplanowana na 2007-2008, ma wynieść 3.723.265,- zł ogółem, z tego z tytułu dotacji ZPORR 1.7266616, zł.

Ad c) Gmina otrzymała w 2008 r. - ze środków powiatu poznańskiego - dotację w wysokości 20 tys. zł na inwentaryzację stanu zachowania pałacu. Uwaga: brak ostatecznych uzgodnień projektu adaptacji pałacu z WKZ. Ze względu na wagę obiektu (miejsce średniowiecznego zamku) powinny być przeprowadzone badania archeologiczne

Ad d) „Ewidencja Miejsc Pamięci z roku 1984” została zaktualizowana w ramach Programu Operacyjnego „Patriotyzm jutra” ogłoszonego przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – została wydana publikacja „Przeszłości ołtarze czyli Miejsca Pamięci Narodowej w Gminie Murowana Goślina” – dotacja 5000 zł od MKiDN w 2007 r.

4.1.4. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie.

Brak aktualnego planu zagospodarowania dla miasta i gminy Murowana Goślina pociąga za sobą brak szczegółowych zapisów dotyczących ochrony:

a) **zabytków nieruchomych**, w tym historycznych założeń ruralistycznych, zespołów folwarcznych, cmentarzy i parków nie wpisanych do rejestru zabytków oraz pojedynczych obiektów architektury. Może to wpłynąć na daleko idące przekształcenia przestrzenne, kubaturowe, materiałowe oraz architektoniczne krajobrazu kulturowego gminy.

Szczególne, a chyba niedoceniane znaczenie, dla wartości kulturowych miasta Murowana Goślina ma jego malownicze usytuowanie na pagórkach, przedzielonych jarami i dolinami. W studium oraz w planie miejscowym należy zapisać ochronę panoram, dominant i osi widokowych.

Znacznym zagrożeniem dotyczącym układu i wnętrza urbanistycznego miasta Murowana Goślina stanowi wymiana oryginalnych drewnianych stolarek okiennych i drzwiowych, ceramicznego pokrycia dachowego, pozbawianie budynków ich pierwotnych dekoracji architektonicznych. Problemy związane z wystrojem elewacji dotyczą także zabudowy wiejskiej i pofolwarczej. Zagrożenia te związane są nie tylko z wymianą stolarek okiennych i drzwiowych, ale także z nieprawidłowymi powiększeniami otworów okiennych bądź ich zamurowaniem (negatywnym przykładem jest dwór w Mściszewie), a także prowadzonymi bez nadzoru rozbudowami zabytkowych obiektów.

Niewątpliwe walory przyrodniczo-krajobrazowe Gminy są zagrożone przez nową zabudowę lotniskową i osiedli domów jednorodzinnych. Chaos przestrzenny na terenach miejskich i wiejskich całej aglomeracji poznańskiej, jest konsekwencją braku aktualnych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Tworzą go budynki zróżnicowane gabarytowo, materiałowo i kolorystycznie, o innym poziomie kalenic, kształtach dachu, nachyleniu połaci dachowych, rażą przesunięcia w linii zabudowy, itp. To zjawisko występuje niestety także na terenie gminy Murowana Goślina.

Należy ocenić je negatywnie, zwłaszcza, że na terenie Gminy występują dobre wzorce architektoniczne z przeszłości (liczne budynki mieszkalne i gospodarcze z XIX, początku XX i z lat 30. XX w., a także gajówki i leśniczówki z XIX i XX w.) znakomicie wkomponowane w krajobraz. To one powinny stanowić punkt odniesienia dla nowych realizacji. Brak ładu przestrzennego może wpłynąć negatywnie na cenny krajobraz i obniżyć potencjał turystyczno-kulturowy Gminy. Dlatego w miejscowych planach zagospodarowania muszą być precyzyjne zapisy, co wolno (i jak) a czego nie wolno budować w danym miejscu.

Cmentarze - jest to najbardziej zagrożony pod względem konserwatorskim obszar. Cmentarze ewangelickie ulegają postępującej degradacji. Brak ogrodzenia i opieki powoduje, że są to miejsca narażone na dewastację, służą też niekiedy jako nielegalne wysypiska śmieci. Zacierany jest pierwotny układ alejek, teren zarasta samosiejkami i licznymi krzewami, dewastowane są nagrobki lub z braku opieki zapadają się.

Istotnym zagrożeniem jest też nieprawidłowe ogławianie drzew (cmentarz katolicki w Murowanej Goślinie), które powoduje ich usychanie, a przede wszystkim szpeci krajobraz. Coraz większemu zniszczeniu ulegają kaplice i mauzolea na cmentarzu ewangelickim w Murowanej Goślinie, natomiast czytelny jest nadal jego układ kompozycyjny wraz z piękną szeroką aleją, zachowały się też płyty nagrobne. Szczególnie cenne jest posadowienie tego cmentarza na wyniesieniu, naprzeciw cmentarza katolickiego. Oba cmentarze od XIX wieku tworzą swoistą „bramę” wjazdową do miasta.

W Murowanej Goślinie (u zbiegu ulic Mściszewskiej i Spokojnej) znajduje się też miejsce po jedynym w Gminie cmentarzu żydowskim (kirkucie). Kirkut, jako ziemia w szczególny sposób uświęcona prochami przodków, którzy oczekują na wskrzeszenie w Dniu Ostatecznym, wymaga szczególnego zachowania. Odmienne od cmentarzy chrześcijańskich (katolickich i protestanckich), cmentarze żydowskie (i muzułmańskie)

nigdy nie powinny być zabudowane. Należy wprowadzić zapis ochrony tego miejsca do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.¹

Na terenie Gminy Murowana Goślina zidentyfikowano **18** cmentarzy wyznaniowych. 13 to cmentarze ewangelickie wraz z nagrobkami (przeważnie zachowanymi w stanie szczątkowym), 1 to miejsce po cmentarzu ewangelickim, 4 to cmentarze rzymsko-katolickie. Wszystkie posiadają karty cmentarzy. Tylko cmentarz przy kościele w Białężynie jest wpisany do rejestru zabytków, pozostałe nie. Miejsce po cmentarzu żydowskim w Murowanej Goślinie nie posiada karty cmentarza. W lesie, pomiędzy miejscowością Kąty a Białężynem, jest cmentarz choleryczny nie zewidencjonowany.

Spis cmentarzy w Gminie Murowana Goślina

Miejscowość	Typ cmentarza	Powierzchnia	datowanie	użytkowanie	nagrobki
BIAŁĘGI	Ewangelicki	0,04 ha		nieczynny	
BIAŁĘGI	Ewangelicki	0,10 ha		nieczynny	+
BIAŁĘŻYN	Parafialny rzym.-kat.,	0,8 ha	2.poł. XIX	czynny	+
BIAŁĘŻYN	Parafialny, rzymsko-kat., przykościelny	0,6 ha		czynny	+ rej. zab.
BODUSZEWO	Ewangelicki	0,20 ha	ok. poł. XIX	nieczynny	+
DŁUGA GOŚLINA	Parafialny, rzymsko-kat.	0,9 ha	Po poł. XIX	czynny	+
DŁUGA GOŚLINA	Ewangelicki	0,5 ha	XIX/XX	nieczynny	+
GŁĘBOCZEK	Ewangelicki	0,20 ha	2. poł. XIX	nieczynny	+
GŁĘBOCKO	Ewangelicki	0,12 ha	2. poł. XIX	nieczynny	+
KAMIŃSKO	Ewangelicki	0,45 ha	2. poł. XIX	nieczynny	+
KĄTY	choleryczny		XVII, XIX	Nieczynny	-
ŁOPUCHOWO	Ewangelicki	ok. 0,20 ha	ok. poł. XIX	Nieczynny	+
ŁOSKOŃ	Miejsce po cmentarzu ewangelickim	0,12 ha	ok. poł. XIX	Nieczynny	-
ŁOSKOŃ STARY	Ewangelicki	0,30 ha	1. poł. XIX	Nieczynny	+
MUROWANA GOŚLINA	Parafialny rzymsko.-kat.	Ok. 2,00 ha	ok. poł. XIX	Czynny	+
MUROWANA GOŚLINA	Ewangelicki	Ok. 3 ha	1. poł. XIX	Nieczynny	+
MUROWANA GOŚLINA	Miejsce po cmentarzu żydowskim	0.63 ha	XIX	nieczynny	-
NIESZAWA	Ewangelicki	0,25 ha	1. poł. XIX	Nieczynny	+
RAKOWNIA	Ewangelicki	Ok. 0,15 ha	ok. poł. XIX	Zamknięty	+
UCHOROWO	Ewangelicki	0,35 ha	ok. poł. XIX	Nieczynny	+

¹ Sprawy cmentarzy reguluje Ustawa z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (2001-03-30 zm. Dz.U.00.120.1268; 2002-10-27 zm. Dz.U.02. 113.984 ; 2003-07-11 zm. Dz. U. 03.80. 717)

b) **zabytków ruchomych** - obiekty ruchome są narażone na zniszczenie, kradzież, uszkodzenie. Szczególnie zagrożone jest wyposażenie obiektów sakralnych, które nie posiadają urządzeń antywłamaniowych, p-poż, ani monitoringu.

c) **zabytków archeologicznych** - osadnictwo pradziejowe i wczesnośredniowieczne grupuje się głównie w okolicach jezior i cieków wodnych, na terenach atrakcyjnych turystycznie, na których powstają nowe osiedla mieszkaniowe i domków letniskowych, co stanowi największe zagrożenie dla stanowisk archeologicznych. Szczególnej uwagi ze względu na nasycenie stanowiskami archeologicznymi wymaga:

- rejon Mściszewa, Murowanej Gośliny, Boduszewa i Głębocka
- rejon Jeziora Zielonka
- rejon miejscowości Długa Goślina
- rejon miejscowości Białężyn – Wojnowo
- teren na zachód od Jeziora Gackiego i na zachód od Jeziora Pławno
- rejon miejscowości Uchorowo

Innym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych są wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia szerokopłaszczyznowych prac ziemno-budowlanych. (zob. pkt. 4.2.2.) W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest uzgadnianie oraz wypełnianie przez wszystkich inwestorów wymogów konserwatorskich określonych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

4.2. Uwarunkowania wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy z 1999 r. (wynikająca ze studium ochrona zabytków nieruchomych i dziedzictwa archeologicznego)

Gmina nie posiada aktualnego studium, dlatego przystąpiła do jego aktualizacji:

- Studium dla miasta i gminy Murowana Goślina przyjęto w 1999 r. - Studium uchwała nr 54/X/99 Rady Miejskiej w Murowanej Goślinie z dnia 21.06.1999 rok.
- W 2006 r. podjęto ocenę aktualności Studium: Uchwała Rady Miejskiej XLI/425/2006 z dnia 23.10.2006r.

- w styczniu 2007 r. przystąpiono do zmiany Studium - Uchwała Rady Miejskiej w Murowanej Goślinie IV/30/2007 z dnia 8 stycznia 2007r. w sprawie przystąpienia do zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Murowana Goślina.

Ponieważ nie ma aktualnego opracowania, podajemy zapisy zawarte w „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego dla miasta i gminy Murowana Goślina” z 1999 r.

4.2.1. Zapisy dotyczące ochrony konserwatorskiej miasta Murowana Goślina:

1. Należy zachować bez zmian istniejący układ urbanistyczny na który składają się zarówno średniowieczne centrum miasta i jego późniejsze XVIII-wieczne, kontynuowane w wieku następnym,
2. Zachowane być musi istniejące rozplanowanie ulic z kwadratowym rynkiem i przecinającym, go po przekątnej głównym traktem komunikacyjnym,
3. zachowana musi być szerokość ulic oraz historyczna linia zabudowy,
4. Należy zachować charakter zabudowy oraz sylwetkę miasta,
5. Należy dążyć do zachowania historycznego podziału działek w centrum miasta,
6. Ochronie konserwatorskiej podlega zabudowa staromiejska wraz z kościołem p. w. św. Jakuba,
7. Ochronie podlega założenie rezydencjonalne przy ulicy Kochanowskiego, gdzie w przypadku remontu i adaptacji pałacu oraz koniecznego uporządkowania parku postuluje się przeprowadzenie rozpoznania pod względem archeologicznym, pod kątem usytuowania i kształtu średniowiecznego zamku,
8. Chroniony jest zespół zboru ewangelickiego przy ul. Dworcowej oraz pozostałość po dawnym jeziorze w postaci podmokłego terenu położonego na wschód od tej działki, który powinien pozostać niezabudowany,
9. Wszelka interwencja w substancję zabytkową obiektów znajdujących się w strefie lub w ich otoczeniu wymaga zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
10. Należy zachować bieg i naturalne otoczenie rzeki Goślinki,
11. Uporządkowana winna być zabudowa mieszkalna i gospodarcza na tyłach posesji, a zwłaszcza zgrupowanych przy wschodnich pierzejach rynku i ulicy Poznańskiej,
12. wszelka nowa zabudowa na terenie strefy oraz w jej bezpośrednim sąsiedztwie powinna być dostosowana do historycznej kompozycji urbanistycznej w zakresie: sytuacji, skali, bryły, podziałów architektonicznych, proporcji powierzchni muru i

otworów, a poszczególne projekty muszą być uzgadniane z Konserwatorem Zabytków,

13. Należy opracować szczegółowe wskazania konserwatorskie dla zabytkowej strefy ochrony konserwatorskiej miasta na podstawie aktualnego studium historyczno – urbanistycznego,
14. Należy opracować projekt rewaloryzacji zabudowy rynku i przyległych ulic,
15. Nie powinno się wytyczać nowych bloków zabudowy na obszarze ogrodów i innych terenów zielonych.

4.2.2. Ochrona stanowisk archeologicznych, budynków i parków

W „Studium” z 1999 r. zapisano następujące planowane inwestycje, które mają ogromne znaczenia dla stanu zachowania dziedzictwa archeologicznego:

a) drogowe

- przeniesienie ruchu tranzytowego drogi wojewódzkiej nr 196 Poznań - Skoki na planowane po stronie zachodniej miasta **obejście drogowe**,

b) wodociągowe:

- Miasto **Murowana Goślina** wymianie będą podlegały rury o zbyt małej przepustowości i średnicy (rejon Rynku i ulic Rogozińskiej i Polnej).
- Włączenie części wsi **Raduszyn i Przebędowo** w granic miasta spowoduje, że trzeba będzie dokonać uzupełnienia w sieci wodociągowej tych terenów. Proponuje się również połączenie wodociągu w Murowanej Goślinie z wodociągiem we wsiach **Kamińsko i Rakownia**;
- połączenie istniejącej sieci wodociągowej w Białężynie z wodociągami w **Nieszawie i Białęgach**,
- połączenie wodociągu w Długiej Goślinie z wodociągiem w **Trojanowie** i dalej doprowadzenie go do wsi **Łoskoń Stary**,
- budowę sieci wodociągowej we wsiach: Mściszewo, Złotoryjsko i Starczanowo i podłączenie ich do wodociągu w Murowanej Goślinie,
- zbudowanie wodociągu i doprowadzenie wody do wsi Łopuchowo Gać, z wodociągu w Łopuchowie,
- doprowadzenie sieci wodociągowej do wsi Głębocko z wodociągu w Boduszewie,
- doprowadzenie sieci wodociągowej do wsi Huta Pusta, Zielonka, Głębocek z wodociągu w Kamińsku.

c) kanalizacyjne:

- Murowana Goślina jest w 60% skanalizowana i aktualnie rozbudowuje własną sieć kanalizacyjną. Dla odprowadzenia ścieków z projektowanych terenów przemysłowych, położonych w północnej części miasta, przewiduje się budowę kanałów sanitarnych w rejonie ulicy Rogozińskiej, wzdłuż doliny Trojanki, co umożliwi podłączenie do sieci kanalizacyjnej północno – zachodniej części miasta.

- Do miejskiej kanalizacji sanitarnej będą również podłączone ścieki sanitarne z wsi: **Kamińsko, Rakownia, Boduszewo, Mściszewo, Raduszyn i Trojanowo**.
- Ścieki sanitarne z miasta podpływają do mechaniczno – biologicznej oczyszczalni ścieków w **Szlachęcinie** w gminie Czerwonak. Wymagana jest dalsza rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej.
- Przewiduje się we wsiach: **Kamińsko, Rakownia, Boduszewo, Mściszewo, Raduszyn i Trojanowo** budowę sieci kanalizacji sanitarnej wraz z systemem rurociągów tłocznych i projektowanych przepompowni, który pozwoli na włączenie się do istniejącej kanalizacji sanitarnej w Murowanej Goślinie.
- Dla wsi **Nieszawa i Białężyn** proponuje się budowę kanalizacji sanitarnej oraz wspólną grupową mechaniczno – biologiczną oczyszczalnię ścieków.
- Dla wsi: Wojnowo, Wojnowko, Łopuchowo, Uchorowo, Długa Goślina i Zielonka przewiduje się własną sieć kanalizacji sanitarnej i własną mechaniczno – biologiczną oczyszczalnię ścieków.

d) gazociąg: przez północną część gminy planowany jest **gazociąg tranzytowy** Rosja – Polska – Niemcy. Obecnie zrealizowana jest północna nitka gazociągu, rezerwuje się teren dla drugiej nitki. Szerokość pasa montażowego na terenach rolnych (na czas budowy) wynosi 36 m oraz 26 m na terenach leśnych, który później powinien ulec rekultywacji. Głębokość przykrycia gazociągu wynosi 1,1 – 1,2 m, a na terenach zmeliorowanych **1,3 m**. Na przecięciu się gazociągu Rosja – Polska – Niemcy z gazociągiem przesyłowym Krobica – Poznań – Piła planowany jest węzeł przesyłowy gazu. – Uwaga: *ta inwestycja nie jest zadaniem własnym Gminy*

W Studium zapisano, iż ochronie na zasadach określonych w ustawie podlegają:

1. Stanowiska archeologiczne:

a) siedem stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków tj.

- osada wielokulturowa w Długiej Goślinie (nr 23),
- osada wczesnośredniowieczna w Długiej Goślinie (nr 2a),
- osada wczesnośredniowieczna w Uchorowie (nr 15),
- osada późnośredniowieczna w Uchorowie (nr 16),
- osada wielokulturowa w Wojnowie (nr 29),
- grodzisko stożkowe średniowieczne w Głęboczku (nr 3),
- grodzisko stożkowe średniowieczne w Starczanowie (nr 6).

b/ 482 stanowiska archeologiczne, z czego zarejestrowano:

- 34 cmentarzyska,
- 100 osad,
- 180 punktów osadniczych,
- 2 skarby,
- 3 grodziska,

- ślady osadnicze z różnych okresów pradziejów.

W obszarze stref intensywnego występowania stanowisk archeologicznych prace inwestycyjne muszą być poprzedzone opinią Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – Konserwatora Zabytków Archeologicznych. Dla sieci kanalizacji sanitarnej wydawane są decyzje o lokalizacji inwestycji celu publicznego i każdorazowo projekt decyzji uzyskał uzgodnienie z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w zakresie archeologicznym.

2. Obiekty architektury i budownictwa będące w ewidencji WKZ

3. Parki i założenia dworsko – parkowe:

- w Murowanej Goślinie - park krajobrazowy o pow. ok. 1,2 ha ze starym drzewostanem,
- w Nieszawie - park krajobrazowy o pow. 7,4 ha z okazałymi dębami,
- w Łopuchowie - park krajobrazowy o pow. 3,3 ha z alejami grabowymi będącymi pozostałością XVIII-wiecznego założenia regularnego, pomnikowymi okazami dębów i lip oraz stawem;
- w Przebędowie - park krajobrazowy o pow. 9,8 ha ze stawem i starymi drzewami,
- w Uchorowie - park krajobrazowy o pow. 5,6 ha ze stawem i okazałymi drzewami,
- w Wojnowie - park krajobrazowy o pow. 4,8 ha z pomnikowymi dębami,

4.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Murowana Goślina.

Obecnie nie ma aktualnego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Murowana Goślina. Został sporządzony jedynie „*Plan miejscowy dla miasta Murowana Goślina i okolic Raduszyna, Przebédowa i część Rakowni*”. Ze względu na konieczność zaktualizowania Studium, Uchwałą z dnia 23.02.2004 Rady Miejskiej w Murowanej Goślinie nr XIII/166/2004 r., nastąpiło zawieszenie procedury uchwalenia w/w planu.

Poniżej przytaczamy zawarte w w/w planie „Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej”:

1. Ustala się ochronę obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków i objętych ochroną konserwatorską zgodnie z przepisami odrębnymi.
2. W obszarze objętym planem znajdują się:
 - 1) obiekty wpisane do rejestru zabytków:

- a) kościół parafialny p.w. św. Jakuba na pl. Powstańców Wlkp. w Murowanej Goślinie, nr rej.: 2393/A z 12.12.1932 r.,
 - b) kościół poewangelicki przy ul. Dworcowej w Murowanej Goślinie, nr rej.: 1173/A z 17.07.1970 r.,
 - c) dwór w Murowanej Goślinie, nr rej.: 1093/A z 29.04.1970 r.,
 - d) park w Murowanej Goślinie, nr rej.: 1586/A z 29.07.1974 r.,
 - e) budynek mieszkalny – Rynek 22 w Murowanej Goślinie, nr rej.: 2529/A z 07.07.1956 r.,
 - f) kapliczka z 1841 r. w Murowanej Goślinie, nr rej.: 385/B z 1976 r.,
 - g) zespół dworski w Przebędowie obejmujący pałac oraz park krajobrazowy, nr rej.: 1693/A z 04.04.1975 r.;
 - h) historyczny układ urbanistyczny [nr rej. 410/Wlkp/A z dn. 4.12. 2006]
 - 2) obiekty objęte ochroną konserwatorską zgodnie z rysunkiem planu;
 - 3) stanowiska archeologiczne zgodnie z rysunkiem planu.
3. Ustala się strefę ochrony konserwatorskiej zgodnie z rysunkiem planu.
4. W obszarze projektowanej strefy ochrony konserwatorskiej ochronie podlega układ urbanistyczny i zabudowa. Wszelka działalność projektowa i budowlana dotycząca budowy, rozbiórek, remontów, przebudowy i rozbudowy wymaga uzgodnień z odpowiednimi służbami ochrony konserwatorskiej.
5. Na obszarach występowania stanowisk archeologicznych dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę, celem ustalenia obowiązującego inwestora zakresu prac archeologicznych, ustala się obowiązek uzgodnienia wszelkich prac ziemnych związanych z inwestycją z odpowiednimi służbami ochrony konserwatorskiej.
6. Ustala się ochronę istniejących elewacji w pierzejach rynkowych dla terenów: 18MN/MW/U_a, 15MN/MW/U_a, 9MN/MW/U_a, 6MN/MW/U_a, 5MN/MW/U_a oraz 7MW_b, 6MW_b, 9MW_b, 10MW_b, 7U_b. Ochronie podlega architektoniczny wątek elewacji, rozwiązania materiałowe ścian, kolorystyka, detale, podziały stolarki, kształt dachu i rodzaj pokrycia dachowego.

4.4. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej

4.4.1. Parki Krajobrazowe

Na terenie Gminy znajduje się PK Puszcza Zielonka, który zajmuje około 3/5 terenu gminy. Lasy Parku Krajobrazowego Puszcza Zielonka administrowane są przez Leśny Zakład Doświadczalny w Murowanej Goślinie, oraz Nadleśnictwo Łopuchówko.

Przez teren PK przepływa rzeka: Trojanka (Goślinka), która wypływając w okolicach osady Huta Pusta, łączy kilka jezior: Zielonka, Głębocek, Leśne, Głębockie, Worowskie (14 ha). Wzdłuż południowej granicy gminy Murowana Goślina, w rynn timerce lodowcowej, znajdują się jeziora: Modre, Czarne (12 ha), Pławno, Miejskie (9 ha),

Kamińskie (18 ha) i Karpnik. Na granicy północno-wschodniej gminy położone są jeziora: Książę i Gackie (29 ha), a na granicy zachodniej PK Jezioro Dobra (12 ha).

Fauna: Na terenie PK bytują: jelenie, sarny, daniela, dziki, zające, wiewiórki, żmije, zaskrońce, lisy, dzikie króliki, borsuki, kuny, wydry, bobry, łosie, kruki, żurawie, bociany czarne, orły bieliki, orliki, rybołowy, raki, pijawki lekarskie.

Flora : Roślinność PK stanowią m.in.: sosna, buk, klon, jawor, jarząb brekinia, dąb, grab, żubrówka leśna, sasanka dzwonkowata, oman wierzbolistny i oman kosmaty, pełnik europejski, lilia złotogłów, kokorycz pusta, fiołek przedziwny, orlik pospolity, brzoza, olcha, świerk, jesion, lipa, modrzew, żywiec dziewięciolistny, marzanka wonna, kokoryczka wielokwiatowa, kłóc wiechowata, widłak torfowy, mszar i mokradłacz, rosiczka okrągłolistna, żurawina błotna, jaskier wielki, rdestnica błyszcząca.

4.4.2. Rezerваты przyrody

Na terenie gminy Murowana Goślina znajduje się sześć rezerwatów przyrody:

- Rezerwat florystyczny „**Jezioro Czarne**”, utworzony w 1959 roku, obejmuje 17,70 ha powierzchni; leży na terenie Parku Krajobrazowego Puszcza Zielonka, po pñ.-zach. stronie wsi Czernice. Jego zasadniczy trzon stanowi rynnowe Jezioro Czarne (6 ha), obecnie zarastające, i przyległe torfowisko przejściowe, na którym stwierdzono występowanie rzadkich gatunków roślin wodnych i torfowiskowych, m.in. kłoci wiechowatej i widłaka torfowego, reliktowych mchów: mszar i mokradłosza, rosiczki okrągłolistnej i długolistnej oraz żurawiny błotnej. Do rezerwatu należy też fragment lasu na wschodnim brzegu jeziora o charakterze typowego olsu. .
- Rezerwat krajobrazowy „**Jezioro Pławno**”, utworzony w 1978 roku, zajmuje obszar 16,71 ha, leży na terenie Parku Krajobrazowego Puszcza Zielonka. Obejmuje swymi granicami dwa jeziora: Pławno (11 ha) i Głębocek (1 ha) wraz z otaczającym drzewostanem brzożowo-olszowym, łakami i roślinnością torfowiskową. Został utworzony dla ochrony stanowisk rzadkich gatunków roślinności wodnej i torfowiskowej, które reprezentują m.in. jaskier wielki, kłóc wiechowata, rdestnica błyszcząca i rdestnica wydłużona.
- Rezerwat leśny „**Klasztorne Modrzewie koło Dąbrówki Kościelnej**”, utworzony w 1962 roku, obejmuje obszar 6,39 ha, położony na wschód od wsi Zielonka, na terenie Parku Krajobrazowego Puszcza Zielonka. Chroni najstarszy w Wielkopolsce drzewostan modrzewiowo-sosnowy, z domieszką dębów, grabów i buków. Nazwa rezerwatu wywodzi się od klasztoru cysterskiego w Wągrowcu, do którego lasy te należały do 1797 roku.
- Rezerwat leśny „**Las Mieszany w Nadleśnictwie Łopuchówko**”, utworzony w 1962 roku, obejmuje 10,83 ha. Położony jest na pñd.-wsch. od wsi Zielonka. Obejmuje drzewostan dębowo-sosnowy, liczący około 200 lat, oraz graby i dęby oraz pojedyncze buki i brzozy w wieku około 130 lat. W runie rosną m.in.

trzcinnik leśny, orlica pospolita, szczawik zajęczy, perlówka zwisła, wiechlina gajowa, możylinek trójnerwowy.

- Rezerwat florystyczny „**Żywiec Dziewięciolistny**”, utworzony w 1974 roku, obejmuje 10,51 ha. Położony jest na zachodnim brzegu Jeziora Leśnego, na terenie Parku Krajobrazowego Puszcza Zielonka. Chroni bór mieszany rosnący na terenie moreny czołowej oraz nadbrzeżne łąki. Jest to jedyne na terenie Wielkopolski, i najdalej wysunięte na północ, stanowisko żywca dziewięciolistnego, który rośnie punktowo, na zboczach. Jest to roślina charakterystyczna dla buczyn karpackich. Poza tym rośnie tu gajowiec żółty, marzanka wonna, turzyca leśna, narecznica samcza i kokoryczka wielokwiatowa.
- Rezerwat przyrody „**Śnieżycowy Jar**”, założony w 1975 roku na mocy Zarządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego dla ochrony śnieżycy wiosennej (*Leucoium venum*), zajmuje obszar 2,89 ha. W wyniku ekspansji śnieżycy, jego powierzchnia uległa powiększeniu i obecnie wynosi 9,27 ha, a otulina 8,84 ha. Rezerwat znajduje się na terenie Leśnictwa Uchorowo, Położony jest w pobliżu wsi Starczanowo na morenowej krawędzi Warty. Jako jedyny występuje poza terenem Parku Krajobrazowego Puszcza Zielonka. W okresie wiosennym przez kilka tygodni kwitnie tu wiele tysięcy śnieżyc, które przyciągają setki turystów. Rezerwat podlega ochronie częściowej. Śnieżyc rośnie masowo w runie zespołu grądu niskiego, występującego na brzegach strumienia płynącego w dość stromym jarze. Przypuszcza się, że śnieżyce zostały posadzone na tym terenie ręką ludzką w końcu XIX wieku. Na terenie rezerwatu rośnie około 20 gatunków drzew i krzewów, m. in.: dąb czerwony, topola biała, klon polny (pąklon), jawor, wiąz. Wiek drzewostanu wynosi od 20 do 120 lat.

Użytki ekologiczne - Uchwała Rady Gminy nr 401/XLIII/2002 Rady Miejskiej w Murowaniej Goślinie z dnia 16 września 2002 r. w sprawie uznania obszarów położonych na terenie wsi Głębocek, Głębocko, Uchorowo i Zielonka za użytki ekologiczne
Użytek ekologiczny Kamińsko

4.4.3. Pomniki przyrody

Na terenie Gminy znajdują się następujące pomniki przyrody:

BIAŁĘŻYN

- 2 dęby szypułkowe (obwód 369 cm i 378 cm)- nr rej. pomników przyrody 159/30
- Dąb szypułkowy (obwód 760 cm) - nr rej. pomników przyrody 150/27

BODUSZEWO

- Klon zwyczajny (obwód 213 cm) - nr rej. pomników przyrody 158/29
- Olsza czarna (obwód 248 cm) - nr rej. pomników przyrody 1084/00
- Sosna zwyczajna (obwód 365 cm) - nr rej. pomników przyrody 1085/00

DŁUGA GOŚLINA

- Dąb bezszypułkowy (obwód 387 cm) - nr rej. pomników przyrody 683
- Dąb bezszypułkowy (obwód 409 cm) - nr rej. pomników przyrody 684
- Buk zwyczajny (obwód 389 cm) - nr rej. pomników przyrody 685
- Dąb bezszypułkowy (obwód 370 cm) - nr rej. pomników przyrody 985

- Dąb bezszypułkowy (obwód 360 cm) - nr rej. pomników przyrody 986
- Dąb bezszypułkowy (obwód 390 cm) - nr rej. pomników przyrody 987
- Dąb bezszypułkowy (obwód 360 cm) - nr rej. pomników przyrody 989
- Lipa drobnolistna (obwód 375 cm) - nr rej. pomników przyrody 1080/00
- Lipa drobnolistna (obwód 345 cm) - nr rej. pomników przyrody 1081/00
- Lipa szerokolistna (obwód 345) - nr rej. pomników przyrody 1082/00

GŁĘBOCZEK

- Sosna zwyczajna (obwód 220 cm) - nr rej. pomników przyrody 69/4
- Sosna zwyczajna (obwód 228 cm) - nr rej. pomników przyrody 594/26 [?] albo 69/4

KAMIŃSKO

- Dąb szypułkowy (obwód 380 cm) - nr rej. pomników przyrody 559
- Lipa drobnolistna (obwód 340 cm) - nr rej. pomników przyrody 366

KĄTY

- Buk pospolity (obwód 105 cm) - nr rej. pomników przyrody 981/97
- Daglezja zielna (obwód 390 cm) - nr rej. pomników przyrody 990/97
- Żywotniki olbrzymie – 3 sztuki (obwód 220, 1285, 175 cm) - nr rej. pomników przyrody 994/97
- Dęby szypułkowe – 9 sztuk (obwód 330-340 cm) - nr rej. pomników przyrody 982

ŁOPUCHOWO

- Dąb szypułkowy (obwód 672 cm) - nr rej. pomników przyrody 646/129
- Dąb szypułkowy (obwód 474 cm) - nr rej. pomników przyrody 983
- Dąb szypułkowy (obwód 480 cm) - nr rej. pomników przyrody 984
- Dąb szypułkowy (obwód 474 cm) - nr rej. pomników przyrody 989
- Lipa drobnolistna (obwód 300 cm) - nr rej. pomników przyrody 993

ŁOPUCHÓWKO

- Dąb bezszypułkowy (obwód 300 cm) - nr rej. pomników przyrody 1086/00
- Dąb bezszypułkowy (obwód 315 cm) - nr rej. pomników przyrody 1087/00
- Dąb bezszypułkowy (obwód 355 cm) - nr rej. pomników przyrody 1088/00
- Dąb bezszypułkowy (obwód 310 cm) - nr rej. pomników przyrody 1089/00
- Dąb bezszypułkowy (obwód 330 cm) - nr rej. pomników przyrody 1090/00
- Dąb bezszypułkowy (obwód 310 cm) - nr rej. pomników przyrody 1091/00
- Dąb bezszypułkowy (obwód 300 cm) - nr rej. pomników przyrody 1092/00
- Dąb bezszypułkowy (obwód 312 cm) - nr rej. pomników przyrody 1093/00
- Dąb bezszypułkowy (obwód 320 cm) - nr rej. pomników przyrody 1094/00
- Dąb bezszypułkowy (obwód 340 cm) - nr rej. pomników przyrody 1095/00

- Dąb bezszypułkowy (obwód 310 cm) - nr rej. pomników przyrody 1096/00
- Dąb bezszypułkowy (obwód 310 cm) - nr rej. pomników przyrody 1097/00
- Dąb bezszypułkowy (obwód 320 cm) - nr rej. pomników przyrody 1098/00
- Dąb bezszypułkowy (obwód 300 cm) - nr rej. pomników przyrody 1099/00
- Dąb (obwód 300 cm) - nr rej. pomników przyrody 1100/00
- Dąb bezszypułkowy (obwód 330 cm) - nr rej. pomników przyrody 1101/00
- Dąb bezszypułkowy (obwód 332 cm) - nr rej. pomników przyrody 1102/00
- Dąb bezszypułkowy (obwód 342 cm) - nr rej. pomników przyrody 1103/00
- Dąb bezszypułkowy (obwód 210 cm) - nr rej. pomników przyrody 1104/00

ŁOSKON

- Dąb szypułkowy (obwód 460 cm) - nr rej. pomników przyrody 988
- Lipa szerokolistna (obwód 563) - nr rej. pomników przyrody 992

MŚCISZEWO

- Lipa drobnolistna (obwód 450 cm) - nr rej. pomników przyrody 244

MUROWANA GOŚLINA

- Dąb szypułkowy (obwód 335 cm) - nr rej. pomników przyrody 243
- Dąb szypułkowy (obwód 380 cm) - nr rej. pomników przyrody 390
- Topola biała (obwód 440 cm) - nr rej. pomników przyrody 368 - usunięto
- Cis w parku (obwód 240 cm, wys. 1,3 m) - nr rej. pomników przyrody 650/132
- aleja: **18** wiązów pospolitych i **2** kasztanowce pospolite (20 sztuk) – bez numeru
- Wiąz pospolity (obwód 247 cm) – bez numeru
- Wiąz pospolity (obwód 245 cm) – bez numeru
- Wiąz pospolity (obwód 283 cm) – bez numeru
- Wiąz pospolity (obwód 316 cm) – bez numeru
- Wiąz pospolity (obwód 270 cm) – bez numeru
- Wiąz pospolity (obwód 247 cm) – bez numeru
- Grusza pospolita (obwód 200 cm) – bez numeru

NIESZAWA

- Dąb szypułkowy (obwód 582 cm) - nr rej. pomników przyrody 645/128

PŁAWNO

- Dąb szypułkowy (obwód 360 cm) - nr rej. pomników przyrody 391

STARCZANOWO

- Żywotnik zachodni (obwód 210) - nr rej. pomników przyrody 995

UCHOROWO

- Platan klonolistny (obwód 350 cm) - nr rej. pomników przyrody 367
- Platan klonolistny (obwód 360 cm) - nr rej. pomników przyrody 367

- Platan klonolistny (obwód 380 cm) - nr rej. pomników przyrody 367
- Dąb szypułkowy (obwód 490 cm) - nr rej. pomników przyrody 1083/00

WOJNOWO

- Dąb szypułkowy (obwód 470 cm) - nr rej. pomników przyrody 247
- Dąb szypułkowy (obwód 360 cm) - nr rej. pomników przyrody 248
- Dąb szypułkowy (obwód 410 cm) - nr rej. pomników przyrody 249
- Dąb szypułkowy (obwód 430 cm) - nr rej. pomników przyrody 250
- Dąb szypułkowy (obwód 520 cm) - nr rej. pomników przyrody 251
- Dąb szypułkowy (obwód 570 cm) - nr rej. pomników przyrody 252
- Sosna zwyczajna (obwód 350 cm) - nr rej. pomników przyrody 253
- Dąb szypułkowy (obwód 570 cm) - nr rej. pomników przyrody 254
- Klon polny (obwód 250 cm) - nr rej. pomników przyrody 262
- Lipa drobnolistna (obwód 514 cm) - nr rej. pomników przyrody 640/123
- Dąb szypułkowy (obwód 514 cm) - nr rej. pomników przyrody 641/123
- Dąb szypułkowy (obwód 532 cm) - nr rej. pomników przyrody 641/124
- Lipa drobnolistna (obwód 446 cm) - nr rej. pomników przyrody 642/125
- Jesion wyniosły (obwód 421) - nr rej. pomników przyrody 644/126
- Jesion wyniosły (obwód 395) - nr rej. pomników przyrody 644/127

DROGA DO WOJNOWA

- Jesion wyniosły (obwód 335) - nr rej. pomników przyrody 991

ZIELONKA

- kasztanowiec zwyczajny (obwód 400 cm) - nr rej. pomników przyrody 62/563
- kasztanowiec zwyczajny (obwód 315 cm) - nr rej. pomników przyrody 62/563

Ponadto Uchwałą Rady Miasta Murowana Goślina Nr VIII/110/2003 uznano za zabytkową aleję w miejscowości:

ZIELONKA

- aleja – kasztanowiec biały 15 sztuk

W zawieszonym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego zapisano: *ustala się granice i sposoby zagospodarowania terenów podlegających ochronie, ustalonych na podstawie przepisów szczególnych:*

- 1) otulina Parku Krajobrazowego Puszczy Zielonka - zgodnie z planem ochrony Parku Krajobrazowego;
- 2) pomniki przyrody – zgodnie z przepisami odrębnymi;

4.5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zabytków archeologicznych, które powinny być zapisane w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego

- respektowanie wyznaczonych stref ochrony stanowisk archeologicznych na załącznikach graficznych przy sporządzaniu dokumentów planistycznych
- wprowadzenie zapisu zapewniającego prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych tj. układu urbanistycznego miasta Murowana Goślina, układów ruralistycznych, założeń pałacowo-parkowych, zabytkowych cmentarzy, obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w ewidencji zabytków:
„Prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z budownictwem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych, wymagają uzgodnienia z WUOZ, który określi warunki realizacji inwestycji.”

5. CELE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

6. KIERUNKI DZIAŁAŃ DLA REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

6.1. Gminna ewidencji zabytków.

6.1.1. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomych

- sporządzenie gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych objętych wojewódzką ewidencją zabytków, a także jeszcze nierozpoznanych w uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w oparciu o program komputerowy przekazany przez WWKZ;
- określenie stosunków własnościowych i ustalenie szczegółowej lokalizacji z podaniem nr działek geodezyjnych obiektów objętych ewidencją;
- przekazanie sołtysom i radnym w każdym sołectwie po jednym egzemplarzu opracowanych kart adresowych z terenów im podległych;
- systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane dane i dokumentację fotograficzną ;
- rozpoznanie i wprowadzanie do ewidencji zmian powstałych w wyniku rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów.

6.1.2. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych.

- wykonanie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych w formie kart zespołu stanowisk archeologicznych zgodnie z przekazanym przez WWKZ pismem
- sporządzenie elektronicznej systematycznie aktualizowanej bazy informacji o stanowiskach archeologicznych wytypowanych do wpisania do rejestru zabytków
- uzupełnianie i weryfikowanie istniejącej ewidencji zabytków archeologicznych poprzez włączane informacje o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, oraz na podstawie uzyskiwanych wyników badań weryfikacyjnych AZP.
- Gmina Murowana Goślina została przebadana metodą Archeologicznego Zdjęcia Polski. Jednakże od tego czasu stanowiska archeologiczne mogły ulec uszkodzeniu na skutek działalności gospodarczej człowieka (głęboka orka, wydobywanie kopalin, zakładanie kanalizacji sanitarnej, itp.), dlatego konieczne jest zweryfikowanie dotychczasowej wiedzy o zabytkach archeologicznych z terenu gminy i przeprowa-

dzenie powtórnych badań AZP. Praktyka badawcza wykazała również, że dopiero drugie przejście w ramach AZP oraz porównanie badań i osiągniętych wyników daje pełny obraz osadnictwa pradziejowego i wczesnośredniowiecznego. Dlatego konieczna jest realizacja drugiego etapu rozpoznania powierzchniowego na obszarach obejmujących gminę Murowana Goślina;

- sporządzenie mapy dziedzictwa kulturowego gminy Murowana Goślina która będzie aktualizowana;

6.1.3. Inwentaryzacja obiektów tzw. małej architektury (kapliczki, krzyże przydrożne)

- sporządzenie gminnej ewidencji zabytków małej architektury w formie zbioru kart adresowych zabytków w uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków;
- określenie stosunków własnościowych i ustalenie szczegółowej lokalizacji z podaniem numeru działek geodezyjnych ;
- przygotowanie wniosków o wpisanie najciekawszych obiektów do rejestru zabytków;
- nawiązanie współpracy z sąsiednimi gminami w celu utworzenia szlaku kapliczek i krzyży przydrożnych.

6.1.4. Udostępnianie i promocja zabytków nieruchomych

- 1) udostępnienie gminnej ewidencji zabytków oraz niniejszego „Programu opieki nad zabytkami gminy Murowana Goślina na lata 2008 – 2011” na stronie internetowej Urzędu Miasta i Gminy Murowana Goślina oraz „Związku Międzygminnego Puszcza Zielonka”;
- 2) ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania;
- 3) rozpowszechnienie informacji na temat obiektów wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy;
- 4) uwzględnienie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu tras turystycznych i ścieżek dydaktycznych gminy ;
- 5) oznakować tablicami informacyjnymi obiekty wpisane do rejestru zabytków;

- 6) współpraca z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowania na drogach gminnych, powiatowych i wojewódzkich w celu ułatwienia dojazdu do tych obiektów – głównie do najciekawszych zabytków gminy, do których należy: kościoły parafialny i filialny w Murowanej Goślinie, kościół parafialny i plebania w Białężynie, drewniany kościół w Długiej Goślinie, pałace i parki w Łopuchówku, Przebędowie, Uchorowie, Wojnowie, kaplice dworskie w Wojnowie i Uchorowie, grodziska w Radzimi i Głębocku;
- 7) Na szczególną uwagę zasługuje unikalny dwór w **Łopuchowie**, obecnie w ruinie. Jest to jeden z ostatnich zachowanych dworów szachulcowych w Wielkopolsce, niegdyś masowo występujących w XVII i XVIII w., również park, z czytelnymi pozostałościami regularnego założenia, jest bardzo cenny;
- 8) utworzenie na terenie miasta i Gminy ścieżek dydaktycznych przedstawiających historię, krajobraz i zabytki także te nie wpisane do rejestru zabytków a kształtujące przestrzeń i będące świadectwem przeszłości.
- 9) W promocji Gminy uwzględnić należy też:
 - a) zabytki techniki: dworzec kolejowy – Stacja Łopuchowo, założenia folwarczne w: Łopuchowie, Przebędowie, Uchorowie, Wojnowie, kuźnia i stajnia koni cugowych w Nieszawie, spichlerz w Łopuchówku, pozostałości młyna w Głębocku,
 - b) leśniczówki: Głębocek, 4. ćw. XIX, Kamińsko z 1931, Kąty, pocz. XX, Rakownia l. 30. XX, gajówka Okoniec, 1913; Starczanowie
 - c) zachowaną zabudowę wiejską z XIX i pocz. XX wieku: m.in. w: Boduszewie, Białężynie, Długiej Goślinie, Głębocku, Wojnowie;
 - d) zespół zabudowy dawnego dominium Piła² ;
 - e) aleje, parki, nasadzenia: szczególnie interesująca jest aleja lipowa między Wojnowem a Łopuchowem oraz aleja na dawnym cmentarzu ewangelickim

² Dominium –centrum dóbr składających się z kilku dóbr rycerskich lub folwarków, miejsce, gdzie znajdował się dom właściciela lub zarządcy. W XIX wieku ośrodkiem dominium była wieś Piła, która znajdowała się na zachód od miasta Murowana Goślina – na terenie ob. siedziby Urzędu Miasta, w jego skład wchodziło m.in. park, pałac, założenie folwarczne usytuowane po zachodniej stronie ul. Maciszewskiej. W 1884 r. do majątku należało Boduszewo, Leśnyfolwark, Goślinka i Rakownia. Majątek wynosił 2508,80 ha, należał do Ernesta księcia von Sachsem-Altenburg, dzierżawiony był przez Franza Zeysinga. Działała w nim gorzelnia parowa, cegielnia, młyn wodny i piekarnia, prowadzono hodowlę. W 1901 r. grunty wsi Piła, Boduszewa i Rakowni kupiła Komisja Kolonizacyjna. W tym okresie wzniesiono tam, jak również na terenie miasta Murowana Goślina, nowe budynki mieszkalne i gospodarcze o charakterystycznym wyglądzie– zob. dawna pastorówka przy ul. Poznańskiej 17

w Murowanej Goślinie; do najciekawszych należą parki w Łopuchowie, Przebędowie, Uchorowie, Wojnowie (ten ostatni nieodstępny);

- f) dużą wartością są szlaki kulturowe (piesze, rowerowe, konne) przechodzące przez teren Gminy: już wytyczone (System znakowanych szlaków rowerowych, Szlak kościołów drewnianych, Szlak św. Jakuba, Szlak cysterski), oraz możliwe do wytyczenia.
- g) Warto też uczynić średniowieczny trakt prowadzący z Gniezna do grodu w Radzimiru, który nadal jest widoczny w przestrzeni.

10) dużym (a dotąd lekceważonym) atutem jest pałac i park w Murowanej Goślinie – pod warunkiem, że zostaną przeprowadzone kompleksowe prace rewitalizacyjne w parku i rekonstrukcyjno-konserwatorskie w pałacu, poprzedzone pracami archeologicznymi, które mogą ujawnić średniowieczne i nowożytnie relikty dawnej siedziby właścicieli i ich renesansowy lub barokowy ogród. Postuluje się przywrócenie nazwy ulica Zamkowa lub nazwanie założenia ogrodowego Parkiem Zamkowym

6.1.5. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego

- włączenie tematyki ochrony dóbr kultury do zajęć szkolnych w szkołach podstawowych i gimnazjach prowadzonych przez gminę;
- wdrażanie do zajęć szkolnych pojęć związanych z krajobrazem kulturowym gminy i regionu;
- informowanie młodzieży szkolnej o zasobach krajobrazu kulturowego gminy, powiatu i województwa;
- organizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych, rowerowych po najciekawszych i najważniejszych miejscach w gminie i powiecie oraz przedstawianie im obiektów zabytkowych

6.1.6. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.

- współdziałanie z Urzędem Ochrony Zabytków w sprawie informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na ich remonty;
- nawiązanie współpracy z właścicielami obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków przy czynnym udziale Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków polegającym na:

- a) rozpowszechnianie wśród nich informacji na temat zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej;
- b) zbieranie od nich informacji na temat przeprowadzonych remontów i odnotowanie ich w kartach adresowych obiektów;
- aktywne zachęcanie właścicieli prywatnych do właściwego użytkowania i remontowania obiektów zabytkowych;
- określenie zasad i możliwości udzielania pomocy finansowej właścicielom remontującym obiekty zabytkowe (wpisanych do rejestru zabytków i figurujące w gminnej ewidencji zabytków) w ramach środków zabezpieczonych w budżecie gminy na dany rok (dotacje, ulgi podatkowe).

Obiekty wymagające pilnie prac remontowych

- NIESZAWA – pałac von Tresków, remont kapitalny wraz z rewitalizacją parku
- ŁOPUCHOWO – dwór Świniarskich, remont kapitalny wraz z rewitalizacją parku
- UCHOROWO – pałac von Jagow, uszczelnienie pokrycia dachowego oraz usunięcie skutków zawilgocenia murów, wraz z rewitalizacją parku, zabezpieczenie oficyny
- MUROWANA GOŚLINA – pałac, remont kapitalny wraz z rewitalizacją parku – przewidziane jest prowadzenie remontów bieżących i zabezpieczenie ewentualnych pustostanów. Budynek w trakcie przekazywania na cele kulturalne. W 2008 powiat poznański przyznał 20 tys. zł na prace inwentaryzacyjne, poprzedzające remont pałacu.

UWAGA: w przypadku, gdy obiekty nie są własnością Gminy, gmina może dofinansować ich remont lub pomóc w staraniu się o dofinansowanie zewnętrzne

Wykaz inwestycji wymagających uzgodnienia z konserwatorem zabytków przeznaczone do realizacji w roku 2008 na terenie miasta i gminy Murowana Goślina w zakresie oświetlenia.

L.p.	Rodzaj inwestycji	Koszt inwestycji zł
1	Iluminacja kościoła w Białężynie	18000,00
2	Iluminacja kościoła w Długiej Goślinie	12000,00
3	Iluminacja kościoła w Murowanej Goślinie	23000,00

6.1.7. Poprawa stanu zachowania zabytkowych cmentarzy (wpisanych do rejestru zabytków i figurujących w wojewódzkiej ewidencji zabytków)

- Należy wykonać jak najszybciej ewidencję miejsca po dawnym kirkucie w Murowanej Goślinie, teren wydzielić i postawić tablicę o historii Żydów w Murowanej Goślinie.
- Wszystkie zidentyfikowane cmentarze ewangelickie na terenie gminy są obecnie nieużytkowane i opuszczone, żaden z cmentarzy nie jest oznakowany;
- Brak ogrodzeń i nadzoru powoduje, że niszczą pozostałości nagrobków i kaplic (cmentarz ewangelicki w Murowanej Goślinie), zatarciu ulegają układy przestrzenne i kompozycyjne, następuje zarastanie samosiejkami,
- Osobne zagadnienie stanowi tzw. ogławianie prowadzone intensywnie w ostatnim latach na cmentarzach katolickich. Widoczne jest zbyt daleko posunięte cięcie korony drzew, które spowoduje, że w przeciągu kilku lat zniknie z cmentarzy zieleń wysoka; takie cięcia powinni przeprowadzać tylko specjaliści;
- Należy wprowadzić w planach zagospodarowania przestrzennego ustalenie funkcji cmentarzy poprzez wyszczególnienie, które pozostaną cmentarzami i objęte zostaną programem rewitalizacji na miarę możliwości finansowych gminy, a które stanowią będą tereny zieleni urządzonej bądź pozostałości po cmentarzach z zachowaniem starodrzewu i ewentualnym zgrupowaniem pozostałości nagrobków w jednym miejscu cmentarza w formie miejsca pamięci lub lapidarium.

6.2. Sporządzenie wykazu obszarów ruralistycznych, zespołów i obiektów nieruchomych, stanowisk archeologicznych typowanych do wpisu do rejestru zabytków z terenu gminy w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy

Na terenie Gminy występuje wsie:

- a) o metryce średniowiecznej lokowane na prawie magdeburskim;
- b) lokowane na prawie olenderskim w XVII-XVIII w.
- c) wsie Komisji Osiedleńczej z początków XX wieku
- d) osady letniskowe z 2. poł. XX w.

Wsie i osady pkt. a-c wymagają przeprowadzenia analizy zachowanego układu przestrzennego, dokumentacji fotograficznej, a w wybranych przykładach inwentaryzacji najcenniejszych obiektów, które powinny być w przyszłości wykorzystane w projektowaniu budynków mieszkalnych i gospodarczych na terenie Gminy;

Gmina Murowana Goślina jest b. atrakcyjnym miejscem dla osadnictwa letniskowego i rezydencjonalnego. Niestety, istnieje realne zagrożenie, że z powodu braku ściślych wytycznych w planie zagospodarowania przestrzennego, dotyczących m.in. użytych do budowy materiałów, gabarytów budynków, kolorystyki ścian i pokrycia dachowego, które powinny być zróżnicowane w zależności od historii miejscowości, może pogłębić się, narastająca od kilkunastu lat, dewastację cennego krajobrazu kulturowego i naturalnego Gminy. Dlatego niezbędna jest:

- opracowanie Studium wartości kulturowych gminy Murowana Goślina,
- na podstawie analizy zachowanej architektury i budownictwa, w ramach współpracy Związku Międzygminnego Puszcza Zielonka, wskazane jest przygotowanie przez te gminy kilkadziesiąt projektów typowych zróżnicowanych ze względu na historyczną zabudowę w danej miejscowości, możliwości finansowe inwestora, przewidywane funkcje. Należy podjąć współpracę m.in. z Politechniką Poznańską, Uniwersytetem Przyrodniczym, Regionalnym Ośrodkiem Badań i Dokumentacji Zabytków, Muzeum Etnograficznym w Poznaniu (Przykładem są gminy wchodzące w obszar Ojcowskiego Parku Narodowego, które złożyły się na sfinansowanie takiego katalogu, dzięki czemu uporządkowano przestrzeń OPN stosunkowo niewielkim kosztem);
- opracowanie precyzyjnych wytycznych do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy, na podstawie których każdy inwestor będzie wiedział co i gdzie będzie mógł wybudować, a czego mu nie wolno;
- wprowadzenie zapisu o ochronie materialnego dziedzictwa kulturowego przy aktualizacji „Strategii rozwoju gminy”;
- współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w sprawie wpisania do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego obiektów nieujętych jeszcze w rejestrze, a reprezentujących duże walory historyczne i stanowiących ważne miejsce w krajobrazie kulturowym gminy.

Obiekty nieruchome proponowane do wpisu do rejestru zabytków

Miejscowość	Obiekt
DEŁUGA GOŚLINA	Plebania
GŁĘBOCZEK	Szkoła
GŁĘBOCZEK	Leśniczówka
GŁĘBOCZEK	Pozostałości dawnego młyna wodnego
MŚCISZEWO	Zespół cegielni
ŁOPUCHÓWKO	Spichlerz
MUROWANA GOŚLINA	Wille przy ul. Poznańskiej
MUROWANA GOŚLINA	Dawna pastorówka przy ul. Poznańskiej
MUROWANA GOŚLINA	Pocztą, ul. Mostowa
MUROWANA GOŚLINA	Budynki mieszkalne-kamienice, pl. Powstańców Wlkp.
MUROWANA GOŚLINA	Młyn, ul. Jodłowa
MUROWANA GOŚLINA	Stara szkoła przy ul. Szkolnej
RADUSZYN	Dwór
RAKOWNIA	Szkoła ob. wspólnota – budynek mieszkalny i świetlica
UCHOROWO	Szkoła – ob. budynek komunalny – mieszkanie i świetlica
WOJNOWO	Szkoła – ob. budynek komunalny mieszkalny

Ponadto aleja lipowa między Łopuchowem a Wojnowem

Wytypowane do wpisania do rejestru zabytków stanowiska archeologiczne reprezentujące dużą wartość poznawczą:

Miejscowość	Obszar AZP	Funkcja
Mściszewo, stan. 20	49-28/13	Obozowisko EK
Mściszewo, stan. 24	49-28/14	Obozowisko EK
Mściszewo, stan. 2	49-28/17	Osada N
Mściszewo, stan. 31	49-28/23	Osada OWR
Mściszewo, stan. 5	49-28/34	Osada N
Mściszewo, stan. 41	49-28/37	Osada N, OWR, WŚ
Mściszewo, stan. 8	49-28/43	Osada M
Mściszewo, stan. 23		
Murowana Goślina, stan. 5	49-28/17	Osada N, OWR, WŚ
Uchorowo, stan. 6	47-28/13	Osada KŁ, OWR
Uchorowo, stan. 9	47-28/16	Osada KŁ
Starczanowo, stan. 2	48-28/39	Obozowisko EK, osada N
Długa Goślina, stan. 13	48-28/24	Osada OWR
Mściszewo, stan. 53	48-28/33	Obozowisko EK
Starczanowo, stan. 7	48-27/63	Osada WŚ
Wojnowo, stan. 56	47-29/28	Osada OWR, WŚ
Stary Łoskoń, stan. 3	47-29/61	Osada KP

Wojnowo, stan. 2	47-29/24	Osada N, KŁ, WŚ
Wojnowo, stan. 56	47-29/28	Osada OWR, WŚ
Stary Łoskoń, stan. 8	47-29/38	Osada KP
Nieszawa, stan. 12	47-29/61	Osada KP
Zielonka, stan. 80	49-29/74	Osada WŚ
Trojanowo, stan. 25	49-29/2	Osada WŚ
Zielonka, stan. 1	49-29/75	Osada KŁ, KP, WS
Zielonka, stan. 10	49-29/69	Osada OWR, WŚ
Białężyn, stan. 5	47-28/29	Obozowisko EK, osada N, KŁ
Trojanowo, stan. 29	48-29/144	Osada KŁ, OWR
Wojnowo, stan. 32	48-29/33	Osada N, KŁ, OWR
Łopuchowo, stan. 16	48-29/71	Osada OWR
Łopuchowo, stan. 17	48-29/72	Osada OWR, WŚ
Głębocko, stan. 6	48-29/48	Osada OWR, WŚ, PŚ

Baza stanowisk archeologicznych wytypowanych do wpisu do rejestru zabytków powinna być systematycznie aktualizowana w miarę rozpoznania archeologicznego gminy. W przypadku każdego z podanych wyżej stanowisk konieczne jest przeprowadzenie szczegółowej inwentaryzacji materiału archeologicznego na powierzchni oraz wykonanie badań weryfikacyjno – sondażowych, które pozwolą sprecyzować ich zasięg. Ostateczne decyzje związane z wyborem stanowisk archeologicznych przeznaczonych do wpisu do rejestru zabytków z terenu gminy, będą mogły być podjęte po drugim etapie rozpoznania powierzchniowego w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP).

6.3. Ochrona archeologicznego dziedzictwa kulturowego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego

Respektowanie przy sporządzaniu dokumentów planistycznych gminy oraz wprowadzenie zapisu zapewniającego prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych: „Prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych, wymagają uzgodnienia z WUOZ, który określi warunki realizacji inwestycji.”

6.4. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami zawartych w punkcie 5.

6.4.1. Obiekty zabytkowe stanowiące własność gminy Murowana Goślina:

1) Zabytki wpisane do rejestru zabytków:

- pałac w Murowanej Goślinie, posiada program rewaloryzacji uzgodniony na etapie koncepcyjnym z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Poznaniu. Rozpoczęcie jego realizacji wyznaczone zostało na przełom 2007/2008 r.
- park w Murowanej Goślinie;
- zabytki znajdujące się na wpisanym do rejestru zabytków obszarze miasta Murowana Goślina

2) Zabytki będące w ewidencji.

Prace remontowe planowane i wykonywane na obiektach zabytkowych będących własnością Gminy:

a) Zaplanowano i częściowo zrealizowano w 2007 r. kompleksowy remont następujących budynków w zasobie lokalowym Gminy:

- Murowana Goślina: ul. Kochanowskiego 9, ul. Kochanowskiego 18, ul. Podgórna 4 (budynek do sprzedaży), ul. Nowa 8, ul. Poznańska 6, ul. Poznańska 8, ul. Poznańska 41 a, ul. Przemysłowa 11, ul. Przemysłowa 13, ul. Dworcowa 10,
- oraz w miejscowościach: Białężyn 19, Głębocko 6 (budynek do sprzedaży), Głębocko 13, Głębocko 19, Przebędowo 5 i Starczanowo 10/1.

b) Wykaz budynków zabytkowych planowanych do sprzedaży (przewidziane do remontów bieżących) – możliwość powstania wspólnot mieszkaniowych z udziałem gminy:

- Murowana Goślina, ul. Kochanowskiego 8 i 10, ul. Poznańska 20 i 41, ul. Rogozińska 4 ; Uchorowo 22, Wojnowo 8, ; Boduszewo 10 (obiekt gospodarczy)

c) Wykaz budynków użyteczności publicznej, w których są mieszkania komunalne – przewidziane są remonty bieżące (budynki docelowo nie będą miały funkcji mieszkaniowej): Murowana Goślina: Rogozińska 15, Mściszewska 21; Długa Goślina 22

d) **ratusz** w Murowanej Goślinie, Plac Powstańców Wlkp. 9 , przebudowywany 2007-2008 na cele kulturalne

6.4.2. Obiekty nie będące własnością gminy Murowana Goślina

Obiekty wpisane do rejestru zabytków stanowią własność:

- parafii rzymsko – katolickich: kościół parafialny, plebania i przykościelny cmentarz w Białężynie, kościół parafialny w Długiej Goślinie, kościół parafialny i filialny (dawny ewangelicki) oraz plebania w Murowanej Goślinie, kaplice dworskie w Wojnowie i Uchorowie
- pałac, park i oficyna (d. stajnia koni cugowych) w Nieszawie – Stowarzyszenie Romów w Polsce, użytkownik wieczysty Anna Markowska
- dwór i park w Łopuchowie – wł. RSP, gmina wystąpiła o jego przejęcie;
- własność prywatna lub Agencji Nieruchomości Rolnych: pałace, założenia folwarczne i parki w Uchorowie, Wojnowie, Boduszewie, zespół folwarczy w Łopuchowie,
- pałac, zespół folwarczy i park w Przebędowie – wł. Skarb Państwa, użytkownik wieczysty „Hodowla Roślin Smolice” sp. z o.o. – grupa Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin z siedzibą w Smolicach
- kuźnia w Nieszawie – wł. RSP

Ponieważ w/w obiekty nie są własnością Gminy to nie ma ona możliwości bezpośredniego sprawowania opieki nad tymi zabytkami, a co za tym idzie wpływać na sposób ich użytkowania. Natomiast działania pośrednie wynikające z ustawy jak również polityki gminy Murowana Goślina polegają na:

- prowadzeniu edukacji na poziomie szkół podstawowych i gimnazjalnych na terenie Gminy w zakresie informacji o zasobie zabytków i krajobrazu kulturowego regionu oraz możliwościach ich ochrony;
- promowaniu wśród mieszkańców gminy i przybywających tu gości najcenniejszych zabytków;
- wspieraniu przy współudziale WKZ poczynań związanych z właściwym utrzymaniem i zagospodarowaniem zabytków i ich otoczenia;
- określaniu przy sporządzaniu dokumentów planistycznych warunków i sposobów ochrony zabytków wpisanych do rejestru zabytków jak również figurujących w ewidencji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- wykonanie dokumentacji fotograficznej i opisowej związanej z problematyką zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych na terenie gminy Murowana Goślina (ewidencja gminna).

Ewidencja gminna – na którą składają się:

- 1) **karty adresowe** - wykonane w latach 80. XX wieku, wymagają weryfikacji, ewidencja nie jest kompletna;
- 2) **karty architektury** - opracowane dla wszystkich obiektów wpisanych do rejestru zabytków, jednak część kart wymaga poprawy lub uzupełnienia o pełniejszą historię obiektu, rzuty, aktualny stan zachowania;
- 3) **zabytki ruchome:** Gmina, poza kapliczką i dwiema płytami nagrobnymi w Murowanej Goślinie, nie posiada obiektów ruchomych wpisanych do rejestru zabytków. Ewidencją na terenie Gminy powinno być przede wszystkim objęte:
 - a) wyposażenie wszystkich kościołów (Białężynie, Długiej Goślinie, Łopuchowie, Murowanej Goślinie) i kaplic (Uchorowie, Wojnowie) na terenie gminy,
 - b) wystrój rezydencji (piece, sztukaterie, klamki, balustrady schodowe, etc);
 - c) musi być przeprowadzona kompleksowa ewidencja wszystkich krzyży, kapliczek i figur przydrożnych;
- 4) **parki i aleje** - dokumentacja ewidencyjna zabytkowych założeń parkowych zawiera opis kompozycji i układu, historię, stan zachowania drzewostanu, dokumentację fotograficzną oraz zaznaczone na planie granice parku.
 - Na terenie Gminy ewidencję posiadają parki krajobrazowe w: Łopuchowie, Łopuchówku, Murowanej Goślinie, Nieszawie, Przebędowie³ i Uchorowie;
 - Brak ewidencji dla parku krajobrazowego w Kątach, oraz pozostałości parku w Boduszewie; które są własnością prywatną
 - szczególnie istotne są granice parków, które wymagają weryfikacji i wykonania załączników graficznych na aktualnych podkładach geodezyjnych;
 - ewidencji wymagają aleje przydrożne, wskazane jest, by najcenniejsze wpisać do rejestru zabytków
- 5) **cmentarze** - na terenie Gminy wszystkie dotychczas rozpoznane cmentarze katolickie i ewangelickie, względnie miejsca po dawnych cmentarzach, posiadają karty ewidencyjne w formie „kart cmentarza”, która zawiera informacje dotyczące: czasu powstania, wielkości powierzchni, układu kompozycyjnego, stanu zachowania, drzewostanu, własności, dokumentację fotograficzną, plan. Jedynie

³ Gmina nie posiada ewidencji parku w Przebędowie, ale wszystkie w/w ewidencje znajdują się w zbiorach WKZ.

miejsce po dawnym cmentarzu żydowskim w Murowanej Goślinie i cmentarz choleryczny koło Kąt nie posiadają karty cmentarza. Po dokonaniu weryfikacji stanu zachowania cmentarzy należy najlepiej zachowane wytypować do wpisu do rejestru zabytków.

- 6) **nazwy historyczne** – na terenie Gminy w przeszłości było kilka miejscowości, które zostały wchłonięte później przez większe ośrodki (np. Piła, Goślinka) lub zniknęły, należy zewidencjonować te nazwy, podobnie jak nazwy własne dróg, traktów, pól, łąk i starać się przywrócić ich funkcjonowanie zapisując je na mapach, w planach, nazwach ulic itp.

7. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminy. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez działania władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty mające do czynienia z obiektami zabytkowymi, w tym także na mieszkańców głównie zabytkowej przestrzeni miasta Murowana Goślina, tak by wywołać ich pożądane zachowanie prowadzące do realizacji zamierzonych celów.

Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Murowana Goślina wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, koordynacji, społeczne oraz instrumenty kontrolne.

• Instrumenty prawne

- a) dokumenty wydawane przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych
- b) zapisy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem zagadnień ochrony zabytków
- c) wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków z terenu miasta i gminy, które powinny być objęte ochroną prawną

• Instrumenty finansowe

- a) Dotacje;
- b) Subwencje;
- c) Dofinansowania;
- d) programy uwzględniające finansowanie z funduszy Unii Europejskiej.

- **Instrumenty koordynacji**
 - a) strategię rozwoju gminy;
 - b) plany rozwoju lokalnego;
 - c) programy prac konserwatorskich;
 - d) programy ochrony środowiska;
 - e) studia i analizy, koncepcje;
 - f) plany rewitalizacji
 - **Instrumenty społeczne**
 - a) edukacja kulturowa;
 - b) informacja;
 - c) współpraca;
 - d) współdziałanie z organizacjami społecznymi.
 - **Instrumenty kontrolne**
 - a) utworzenie w ramach organizacyjnych Urzędu Miasta i Gminy Murowana Goślina Zespołu Koordynującego pracami realizującymi poszczególne zadania wynikające z ustaleń niniejszego programu:
- Zarządzeniem nr 77/2007 Burmistrza Miasta i Gminy Murowana Goślina z dnia 13 czerwca 2007 r. został powołany zespół ds. Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2007-2010 w składzie:**
1. Przewodniczący – Tomasz Łęcki
 2. Sekretarz – Izabella Pawlaczyk-Witczak
- członkowie zespołu:
3. Aleksandra Henclewska
 4. Violetta Szałata
 5. Małgorzata Krotiuk-Śliwa
 6. Ryszard Pomin
 7. Arkadiusz Bednarek
- b) aktualizacja bazy danych ewidencji gminnej
 - c) monitoring stanu środowiska kulturowego.

8. MONITORING DZIAŁANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Burmistrz Miasta i Gminy Murowana Goślina zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z gminnego programu opieki nad zabytkami.

Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Miasta i Gminy. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez Radę Miasta i Gminy. Do wykonania powyższego zadania powinien zostać utworzony Zespół Koordynujący monitorujący „Gminny program opieki nad zabytkami Miasta i Gminy Murowana Goślina na lata 2008 – 2011” poprzez analizę stopnia jego realizacji.

9. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Obowiązek dbania o stan zabytków ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na właścicieli i posiadaczy zabytków. Wsparciem dla zadań z zakresu ochrony zabytków są zewnętrzne źródła dofinansowania udzielane zgodnie z obowiązującą ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*.

- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego /www.mkidn.gov.pl/ w ramach programu operacyjnego „*Dziedzictwo Kulturowe*” realizowane przez 6 priorytetów:
 1. Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych
 2. Rozwój instytucji muzealnych
 3. Ochrona dziedzictwa narodowego poza granicami kraju
 4. Ochrona zabytków archeologicznych
 5. Tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego
 6. Ochrona zabytkowych cmentarzy
- Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków /wosoz.bip-i.pl/public/ – dotacje przyznawane są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków na podstawie wniosków złożonych przez właścicieli, posiadaczy lub użytkowników zabytków
- Samorząd Województwa Wielkopolskiego /www.bip.umww.pl/ – budżet województwa wielkopolskiego przewiduje środki na pomoc finansową ukierunkowaną na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami. Są to dotacje celowe z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie prac remontowych i konserwatorskich obiektów zabytkowych zarówno jednostkom sektora finansów publicznych jak również pozostałym jednostkom.
- Starostwo Powiatowe Poznańskie – co roku przyznaje środki na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków. (Uchwała Nr XLV/406/II/2006 Rady Powiatu Poznań-

skiego z dnia 17 października 2006 r. w sprawie określenia zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków nabór wniosków w roku 2008 na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków) www.powiatpoznanski.pl. W 2008 roku przyznało środki na remont pałacu w Murowanej Goślinie.

- Fundusz Kościelny /www.mswia.gov.pl/ – dotacje udzielane wyłącznie na remonty i konserwacje zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt. Z Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących, wyposażenia obiektów sakralnych oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wnętrz. Podmiotami uprawnionymi do otrzymywania środków Funduszu Kościelnego są:
 1. osoby prawne Kościoła Katolickiego;
 2. osoby prawne innych kościołów i związków wyznaniowych działających na podstawie ustaw o stosunku Państwa do kościołów oraz zw. wyznaniowych;
 3. osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych wpisanych do rejestru kościołów i związków wyznaniowych, o którym mowa w art. 30 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (Dz. U. z 2005 Nr 231, poz. 1965, z późn. zm.)
- Ponadto istnieją możliwości zdobywania środków finansowych ze źródeł zewnętrznych na zadania inwestycyjne i społeczne do współfinansowania z funduszy krajowych i zagranicznych Unii Europejskiej.
- W/w źródła finansowania są wskazówką dla użytkowników obiektów zabytkowych i przedstawicieli władz samorządowych, w jakich instytucjach można pozyskiwać środki na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami.

10. POTENCJAŁ GMINY

10. 1. SZLAKI DZIEDZICTWA

Szlaki dziedzictwa od lat 80. XX wieku stały się popularnym sposobem spędzania wolnego czasu. Turystyka itinerarna przynosi wiele dochodów miejscowościom przy nich położonym. Szlaki mają charakter międzynarodowy, gdy przechodzą przez kilka krajów (np. cysterski, św. Jakuba, romański), regionalny i lokalny. Ich utworzenie zostało zapisane w *Wielkopolskim Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami na lata 2008-*

2011”- „Jednym z ważniejszych działań w zakresie opieki nad zabytkami jest wytyczanie i utrzymywanie szlaków dziedzictwa, które stanowią część proponowanych parków kulturowych [...]. Szlaki te częściowo się pokrywają i uzupełniają, jednak przedstawiają zróżnicowane dziedzictwo regionu.”

Szlaki funkcjonujące na terenie Gminy:

- Szlak kościołów drewnianych wokół Puszczy Zielonka (Długa Goślina)
- Szlak św. Jakuba (Dąbrówka Kościelna – Trakt Poznański przez Puszcę Zielonkę – Głębocek - Boduszewo - Murowana Goślina – Mściszewo-Bolechowo)
- Kolejowy szlak poznański (Poznań – Murowana Goślina -Sława – Wągrowiec)
- Warciański szlak wodny (binduga w Mściszewie)
- System znakowanych szlaków rowerowych Mały i Duży oraz łączniki od R-1 do R-12 (na terenie całej Gminy)
- Szlak cysterski i „Cysterski szlak rowerowy” (Mściszewo, Długa Goślina, Przebędowo, Murowana Goślina, Wojnowo, Łoskoń Stary, Rezerwat „Klasztorne Modrzewie”, Zielonka i Kąty, Starczanowo, Radzim)

Szlaki które mogą funkcjonować na terenie Gminy

- Szlak dziedzictwa archeologicznego (Radzim, Głębocek i inne stanowiska o własnej formie krajobrazowej)
- Szlak królewsko-cesarski (Radzim, Trojanowo) oraz
- Szlak napoleoński (Owińska - Murowana Goślina, Przebędowo, Długa Goślina, Łopuchowo, Uchorowo)
- Szlak powstań narodowych
- Szlak dworów i pałaców ziemiańskich (Boduszewo, Łopuchowo, Łopuchówko, Murowana Goślina, Nieszawa, Przebędowo, Uchorowo, Wojnowo)
- Szlak sławnych rodów (m.in. Górków – Uchorowo, Leszczyńskich – Murowana Goślina)
- Szlak osadnictwa olenderskiego (Białęgi, Czernice, Głębocko, Huciska, Huta Pusta, Kamińsko, Kąty, Łoskoń, Łoskoń Stary, Garganowo - Mściszewo, Pławno, Raduszyn, Trojanowo, Wojnowko, Zielonka, Złotoryjsko)
- Szlak cmentarzy protestanckich (Białęgi, Boduszewo, Długa Goślina, Głębocek, Głębocko, Kamińsko, Łopuchowo, Łoskoń, Łoskoń Stary, Murowana Goślina, Nieszawa, Rakownia, Uchorowo)

- Historyczne szlaki komunikacyjne (Szlak wczesnośredniowieczny: Gniezno – Lednica - Głęboczek - Murowana Goślina – Mściszewo – Radzim – Uchorowo – Rogoźno lub Radzim – Oborniki - Szamotuły; Szlak średniowieczny: Poznań – Owińska - Murowana Goślina – Przebędowo - Długa Goślina-Rogoźno)

Projekt „Szlak kościołów drewnianych wokół Puszczy Zielonka” jest współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego.

W ramach projektu wykonano następujące zadania

- Opracowanie merytoryczne przebiegu trasy
- Opracowanie i wydanie map wielkoformatowych
- Opracowanie i wydanie płyty DVD zawierającej multimedialną prezentację szlaku
- Wykup powierzchni wystawienniczej i organizacja stoiska na Targach „Tour Salon 2007”
- Spotkania promocyjne z mediami
- Organizacja „dni otwartych” na szlaku kościołów drewnianych – objazd promocyjny Szlaku
- Warsztaty szkoleniowo-informacyjne dla zarządców obiektów sakralnych i służb ochrony zabytków, dla samorządów oraz organizacji turystycznych
- wydanie materiałów promocyjnych
- oznakowanie drogowe szlaku,
- ustawienie tablic informacyjnych przy obiektach,
- opracowanie strony internetowej dot. „Szlaku Kościołów Drewnianych”,
- przygotowanie materiałów kartograficznych z prawami autorskimi,
- przygotowanie i wydanie przewodnika „Szlak Kościołów Drewnianych” oraz „Gdzie jeść, gdzie spać”,
- opracowanie merytoryczne i wydanie płyty muzycznej CD z muzyką sakralną,

10.2. ZASÓB KULTUROWY NA TERENIE GMINY MUROWANA GOŚLINA (tabela)

Pierwsza wzmianka i lokacje: - średniowiecze; - nowożytność; - osadnictwo olenderskie

Wybrane zabytki: kościoły i kaplice: -murowane; - drewniane i szachulcowe;

mentarze i miejsce pocmentarne: - katolicki; - ewangelicki; - żydowski; - choleryczny; pałace i dwory – ; parki - ; - zabudowa Komisji Osiedleńczej; grodziska - ;

Wybrane szlaki dziedzictwa : - średniowieczny; - cystersów ; - św. Jakuba ; - pielgrzymkowy; - królewski i - napoleoński;

L.p.	Miejscowość	Pierwsza wzmianka / lokacja	zabytki	Szlaki kulturowe	Rejestr / ewidencja	uwagi
1	BIAŁĘGI, wś soł.	1748 	 		0/12	
2	BIAŁĘŻYN, wś soł.	1418	 		4/27	bpi poznańscy
3	BODUSZEWO, wś soł.	1388, XVII	 		2/27	
4	CELINIEC, os. leśna	XIX			0/0	

5	CZERNICE os. leśna	XVII/XVIII			0/2	
6	DŁUGA GOŚLINA, wś soł.	1393			1/21	benedyktynki
7	FLORYDA, os. letniskowa	2 poł. XX			0/0	
8	GAĆ, os.	1284			0/2	d. parafia
9	GŁĘBOCKO, wś soł.	XVII-XVIII			0/5	
10	GŁĘBOCZEK, wś soł.	1368 miasto 1445			1/8	d. miasto d. parafia
11	HUCISKA, os.	XVII/XVIII			0/0	d. huta szkła
12	HUTA PUSTA, os. leśna	1601-1800			0/0	
13	KAMIŃSKO, wś soł.	XVIII			0/11	
14	KĄTY, OS. LEŚNA	k. XVIII			0/6	kwatery
15	ŁOPUCHOWO, wś soł.	1325			3/15	
16	ŁOPUCHÓWKO, wś soł.	2. poł. XIX			0/4	folwark
17	ŁOSKOŃ, os	1733			0/1	
18	ŁOSKOŃ STARY, wś soł.	1325 			0/1	cystersi → benedyktynki
19	MŚCISZEWO, wś soł.	1388			0/31	cysterki;
21	GARGANOWO	1576, ok. 1785				cegielnia d. prom
22	MUROWANA GOŚLINA, miasto	1355, od 1389			6/173	zamek
23	PIŁA	miasto XVII/XVIII				ośrodek dominium;
24	NIESZAWA, wś soł.	1388			4/9	
25	Nieszawka	XVIII				
26	ODRZYKOŻUCH, os.	XIX [?]			0/0	d. karczma
27	OKONIEC, os. leśna	1562			0/1	
28	PŁAWNO	1423 p. 1773			0/0	
29	PRZEBĘDOWO, wś soł.	1388			2/14	os. młyńska
30	RADUSZYN, wś soł.	k. XVIII?			0/4	d. huta i papiernia
31	RADZIM OSTRÓW	ok. 1236			1/1	Gród kaszte- lański
32	RAKOWNIA, wś soł.	1580			0/11	
33	STARCZANOWO, wś soł.	XIV ?			0/8	Kapituła poznańska
34	SZYMANKOWO, d. wś	k. XIII			0/0	
35	TROJANOWO	(1255?)1358 1601-1800			0/6	Kapituła poznańska
36	UCHOROWO, wś soł.	1388			4/14	joannici d. parafia
37	WOJNOWO, wś soł.	1325			6/17	benedyktynki
38	WOJNÓWKO, os.	1601-1800			0/0	
39	WOROWO, d. wieś	1388			0/0	
40	ZIELONKA, wś soł.	1317 1601-1800			0/4	Kwatery arboretum
41	ZŁOTORYJSKO, os.	1756			0/7	
	RAZEM				34/442	

Uwaga:- w spisie poza grodziskami nie uwzględniono stanowisk archeologicznych

- ilość obiektów w ewidencji nie odpowiada rzeczywistości istniejącym w „naturze”